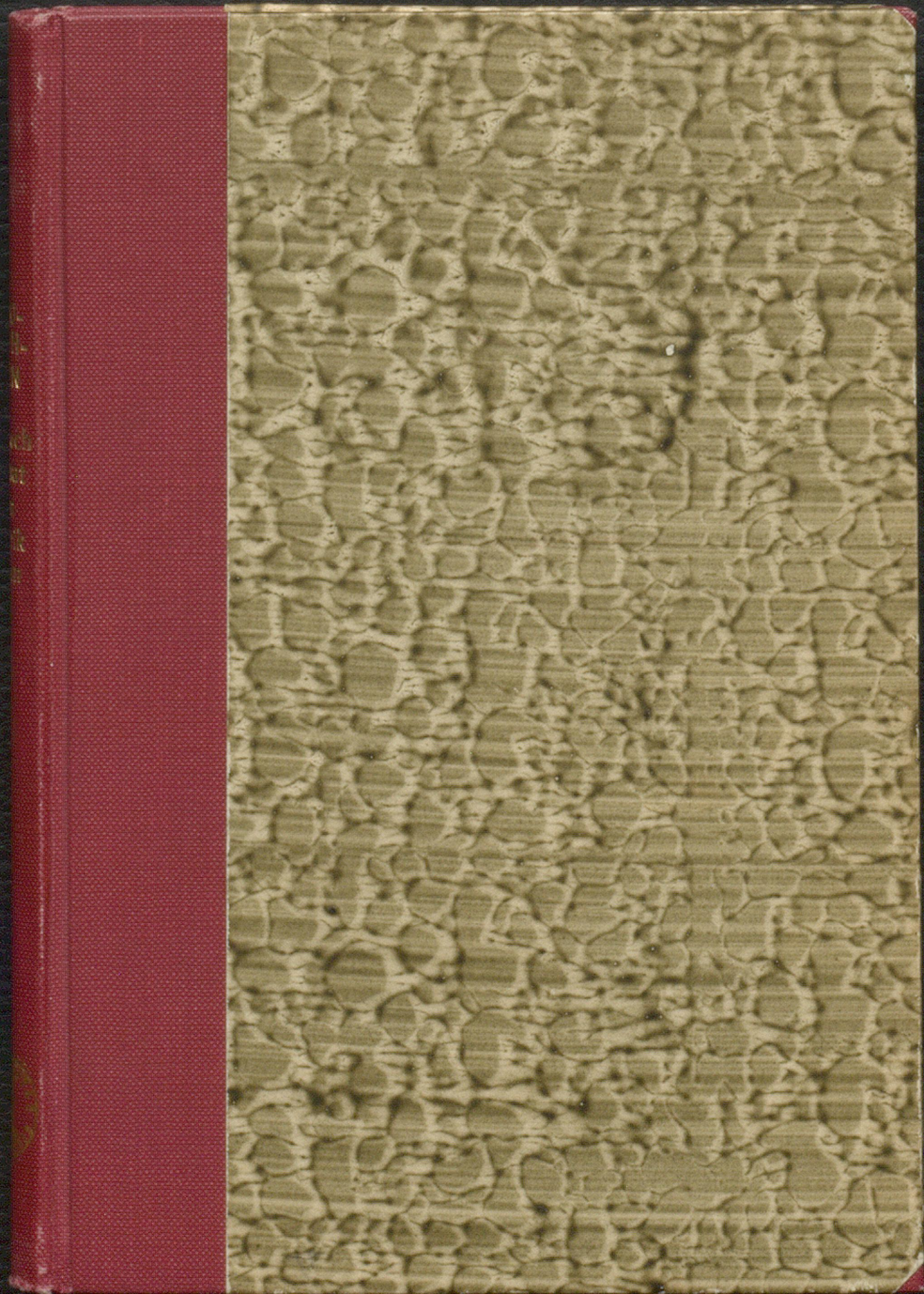

L. JO-
SEPH-
SON

Et od-
annat

om
Henrik
Ibsen

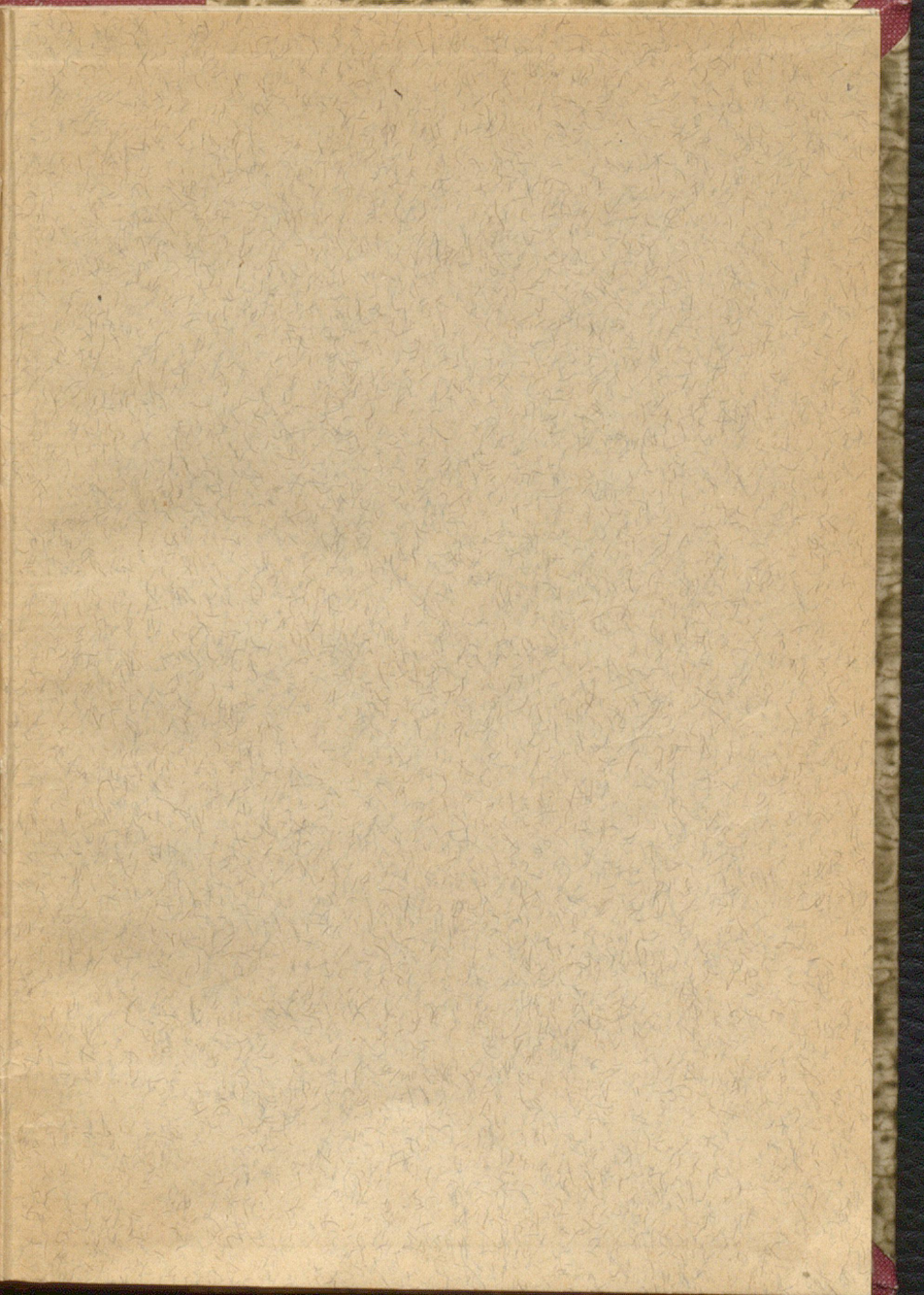
UNIVERSITETSBIBLIOTEKET | BERGEN

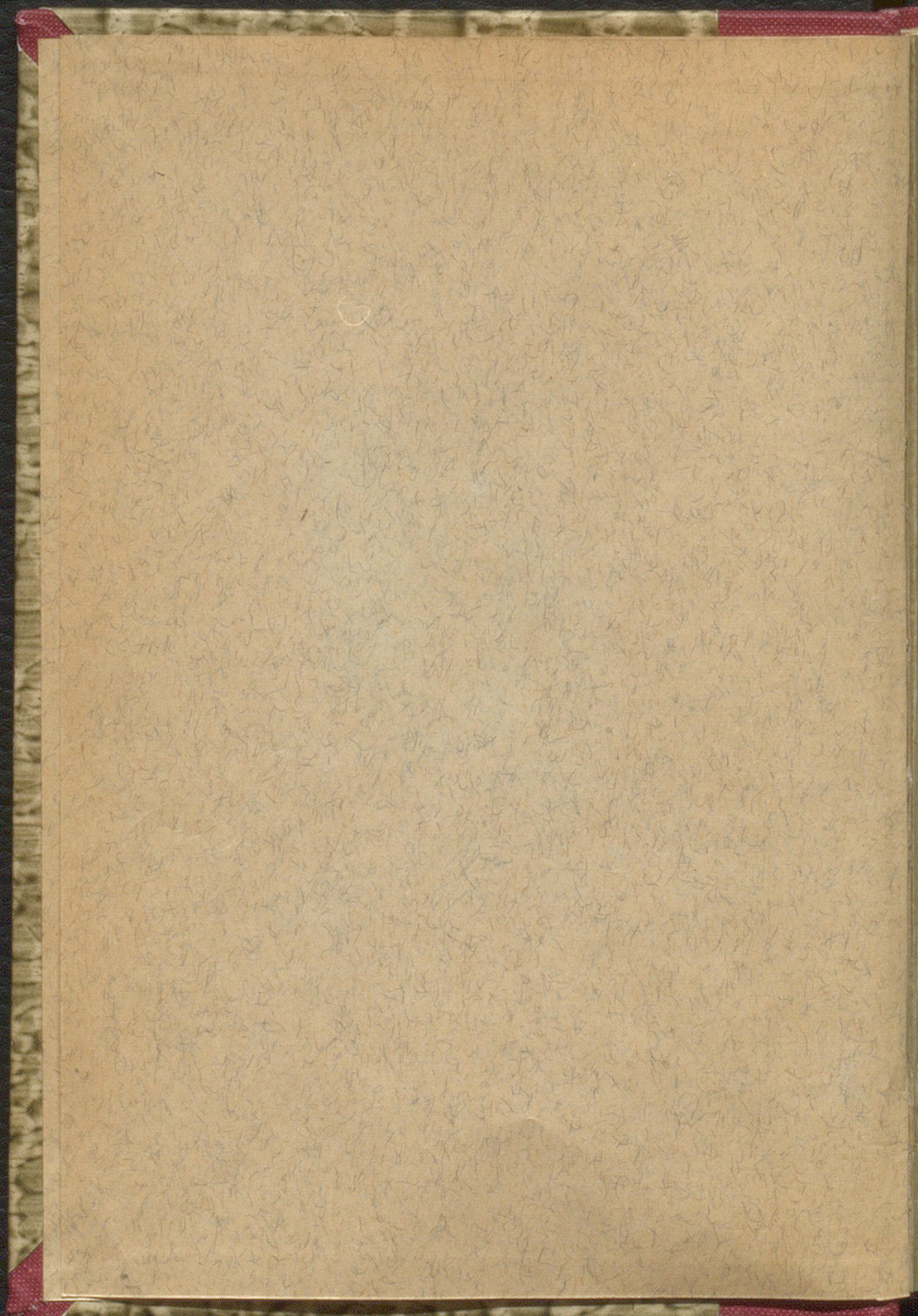
98d064176

HAAKON AMELN

IBSEN
SAMLING

ETT OCH ANNAT
OM
HENRIK IBSEN
OCH KRISTIANIA TEATER

AF
LUDVIG JOSEPHSON

MED EN FÖRTECKNING PÅ KRISTIANIA TEATERS REPERTOAR
UNDER TIDEN FRÅN MARS 1873 T. O. M. MAJ 1877

STOCKHOLM
ADOLF BONNIER
Kongl. Hof- och Universitetsbokhandlare.

I alla Stockholms och rikets boklådor
finnas följande teaterstycken af *Ludvig Joseph-
son* att tillgå:

Håtunaleken, romantiskt-historiskt skådespel
i fem akter. Uppfördt på Kgl. St. Teatern.

Rivaler af missförstånd, skådespel i tre akter.
Uppfördt på Mindre Teatern.

Mark Stigs döttrar, skådespel i fem akter.

Med Konstens vapen, komedi i fem akter.
Uppförd på Kgl. Dram. Teatern.

Paris, skådespel i fem akter.

OPERADIKTER: Hjalmar och Ingeborg.

Allt för Kungen.

Blenda.

Thord Hasle, skådespel i fem akter.

En stormig dag, skådespel i tre akter. Upp-
fördt på Kgl. Dram. Teatern.

2
1

ETT OCH ANNAT

OM

HENRIK IBSEN

OCH KRISTIANIA TEATER

AF

(85)

LUDVIG JOSEPHSON

STOCKHOLM
ADOLF BONNIER
Kongl. Hof- och Universitetsbokhandlare.

1895

98d064176

ETTES OCH

HENRIK IBSEN

SKRIFVNINGEN

STOCKHOLM

STOCKHOLM
ISAAC MARCUS' BOKTR.-ARTIEBOLAG
1898.

ikat

299749

I.

Vi veta alla, att Henrik Ibsen inom sitt eget land, från begynnelsen af sin litterära bana ej dansade på rosor, utan att han först under andra hälften af sitt bemärkta lif blef förklarad för den dramatiska författare-heros, som han ju i verkligheten är.

Om han ännu i dag, på grund af sina äldre historiska och nyare modernt sociala dramatiska ämnen och fabler icke blifvit af alla lika gillad och uppburen så, som han nu först blifvit det genom flertalet af sina äldsta storartade stycken, så har man dock, om också hans senare verksamhet blifvit omtvistad, för alla tider smyckat honom med tacksamhetens skönaste lager. Och ännu står han midt i ljuset af världsberömmets deltagande. Jubileet, som i år på ett så storartadt sätt på hans sjuttionde födelsedag firats i Kristiania, på de tre skandinaviska ländernas teatrar och å många af utlandets scener, vittnar bäst om hans äkta och utbredda popularitet, om önskan och behofvet af att få fira honom. Det säregna i hans karaktär och diktning gör honom tilltalande för alla folk.

Berømmet, som utfallit och skall utfalla olika angående de skilda produkterna af hans verksamhet, skall också med dess ebb och flod göra honom nästan likgiltig för den mindre högstämda kritik, som företager sig att spetsfundigt nagelfara hans dunklare filosofiska problem och svårförstådda symbolik. Grunden till de hittillsvarande missförstånden mellan Ibsen och hans läsekrets är, att han själf icke *nu*, som författare, står sin samtid så nära som i den gamla tiden, då han som skald och siare profetiskt lyfte förhänget som dolde det kommande — jag menar: i sin nyaste riktning, som troligen hvarken han själf eller hans läsare vid ämnesbrytningen anade och som nu på en gång plötsligt lofprisas. Man har efter jubileet beredt honom ett triumftåg genom hela Skandinavien, där man med festmåltider och hyllningar firat honom: i Kristiania, Köpenhamn och Stockholm, och i lofsånger täflat om att fröjda sig i hans sällsynta närvaro.

Henrik Ibsen har, ända ifrån sin barndom i den lilla staden Skien i Norge och ifrån sitt uppväxande i det lilla Grimstad, dit hans ruinerade familjehem blef förlagdt, af naturen varit hänvisad att midt under fattigdomen utveckla sig till skald och tänkare, till lärare för sina landsmän och intresserade iakttagare i hela nordens, ja i hela den bildade världen. Hans håg och svärmeri för teatern ökade hans bekymmer, och genom bristen på underhåll oförmögen att kunna på den lättare och rätta vägen hinna taga student-

examen, måste han söka sin tarfliga brödpenning i en liten tobaksbod. Genom oförtröttade steg i prosans ödemarker svingade han sig upp öfver den skiljemur, som skilde honom från parnassens lustgårdar, och det lyckades honom slutligen att frambringa ett mycket anseeligt drama, med hvilket han debuterade som teaterförfattare, nämligen »Catilina» som sedan, på 70-talet, föll på min lott att på min teater i Stockholm, sedan det en gång af Styrelsen för Kristiania teater varit förkastadt, sätta i scen till frände af författarens 25-års skriftställarejubileum.

Det var efter den franska revolutionen 1848 och dess följder, som det blodiga revolutionära romerska ämnet fann sitt uttryck genom den frihets-svärmande författarens jäsande blod, samtidigt med de hotande arbetarerörelserna i Norge.

Några andra mindre stycken, ännu otryckta, gingo äfven öfver scenen å Bergens nya teater, dit författaren själf kallades till en af dess ledare, eller artistisk konsulent; och denna teater, så fattig den än var och illa utrustad för att kunna hålla en verkligt konstnärligt intresserad publik och teateranstalt vid lif, hade dock — trogen sina traditioner — förmågan att hålla den nye författarens snillekraft vid mod och makt, så att han, trots alla vedervärdigheter, kunde fullborda några af sina snilleverk af rang, blifva erkänd, läst och kommenterad inom sitt eget land, äfven om han ännu ej lyckades komma därhän att verkligen få se dem spelade. Man

kan knappt begripa den sena förståelsen af Ibsen i hans eget fosterland.

Hans stycken uppfördes ej på scenen och författaren uppnådde ej det resultat, som hvarje dramatisk skriftställare naturligtvis främst sträfvat efter. Bergen hade före Ibsens tid kommit med goda skådespelare, ty på ämnen till sådana har Holbergs födelsestad aldrig lidit brist.

Så småningom blefvo dock dessa arbeten, ehuru i dåligt tryckta norska i allo tarfliga upplagor, mera lästa och kända i Danmark och Sverige, dock endast i ett fåtal spridda exemplar. Däribland voro emellertid väldiga epokgörande arbeten såsom »Fru Inger till Östraat» och »Gildet paa Solhoug» m. fl. hvilka ändtligen uppfördes på Bergens teater och gjorde lycka samt banade sig sent omsider också väg till Kristiania teater, där de slutligen blefvo uppförda och där Ibsen själf ändtligen bevärdigades med den artistiske direktörens ledande plats vid den s. k. norska teatern. Allt mot en ringa och fattig lön för stort besvär och sorger för att kunna häfda denna svåra ställning i ett land, där man liksom uppfunnit att från den gnatiga kritikens och klandrets sida göra en sådan framtidsman de största obehag, genom att fördärfva och förringa den klarseende dramaturgens bästa föresatser och skapelser. I Kristiania fullbordade Ibsen många af de arbeten, som han redan i Bergen planlagt men först lade sista handen vid sedan han bosatt sig i Tyskland, hvaribland »Hærmændene på Helge-

land», »De ungas förbund», »Kongsemnene» och »Kjærlighedens komedie».

Efter några år uttröttad af all den kallsinnighet som strömmade emot honom, af all den fattigdom som tvingade honom att svälta och uppträda i fattigmans klädsel, kastade sig Ibsen i armarna på Kristiania teater, där man, trots den herrskande nöden, erbjöd den unge banbrytaren en dylik plats med den han innehåft i Bergen. Från den tidpunkten erinra vi oss alla, huru den misstämnda och missnöjda publiken genom kottierers intriger med ut-hvisslingskonserter och teatertumult emottogo det präktiga arbetet, »De ungas förbund», som sedan dess med oförminskad kraft och publikens förståelse bibehållit sin plats på Kristiania teater och andra skådebanor.

Länge kunde Ibsen icke utstå alla de obehag, som reste sig rundt omkring och emot honom. Han tog emellertid på kort tid sin studentexamen vid universitetet i Kristiania, öfvervann fattigdomens förkväfvande bekymmer, planlade det ena storverket efter det andra och hann att mot ytterst ringa honorarier hos norska förläggare utgifva sådana monumentala verk som »Hærmændene på Helgeland», »Kongsemnene», »Peer Gynt» och »Kjærlighedens Komedie», hvilka alla till största delen författades först fullt färdiga i Tyskland, dit Ibsen snart, liksom landsförvist, i högsta indignation flyttade eller så godt

som flydde från allt det obehag, han hade rönt sitt ännu mot honom osympatiska och halsstarriga fädernesland. Han hade lyckats vinna ett stipendium och bidrag till en studieresa i utlandet. Icke minst hade den olyckliga utgången af det sorgliga Dansk-Tyska kriget smärtat honom. Han hade i sin skandinaviska ifver hoppats, att Sverige och Norge skulle ha förhjulpt Danmark till rättmätig befrielse, och den kallsinnighet mot Danmark, som blef *Brödras folkens* resultat på de första heta vänskapsutgjutelserna, hade, tillika med andra ledsamheter han rönte, gjort honom uppehållet i fosterlandet olidligt.

* * *

Jag minns så väl hvilken förvåning Ibsen väckte öfver allt i Skandinavien och huru stort intresse han framkallade här i Sverige och inom några smärre eldfångda kotterier vid Stockholms teatrar och skönlitterära värld, när vi först genom ganska sparsamma notiser från Kristiania fingo del af hvad som föregick eller förefallit där borta. Jag var då djupt inne i mina egna försök med dramatiskt skriftställerier och hade redan rönt en och annan framgång.

Som liffull och entusiastisk ledande regissör och iscensättare vid Kungl. Teatrarna stod jag redan förut i full svärmisk låga för Björnstjerne Björnson och minnes nogsammt huru Ibsens dramatiska arbeten och Björnstjerne Björnsons diktning hän-

förde mig liksom alla andra. Jag, och med mig många, kunde icke nog beklaga, huru litet framstående i liknande grenar vi svenskar kunde bjuda våra grannländer, gent emot hvad danskarne och broderlandet Norge kunde prestera och erbjuda oss, till att stimulera våra matta och dåsiga anlag och låta oss väckas af Norrmännens kraftfulla och romantiskt-fantastiskt genomströmmade dramatiska diktverk. Ibsens »Peer Gynt» t. ex. grep mig så häftigt, att jag, alltifrån den stunden då detta stycke nyss var utkommet, rufvade på den idén att konstnärligt kunna bringa det fram öfver scenen. Och det var på samma gång som Norrmännens egen hufvudscen i Kristiania tappade hvarje spår af en dylik ansats, därför att styckets rika omväxlande sceneri och dess skarpa ironi — den lyckligaste humor — förekom dem som en rent af omöjlig eller oanständig dialog och erbjudande öfverstigliga svårigheter att i sceniskt afseende i verkligheten framställa. Kristiania teaters sceninstruktörer och ledare liksom dess kollegiala styrelsemedlemmar ansågo dessa Ibsens stora stycken, äfven efter den lycka »De ungas förbund» hade gjort, såsom absolut omöjliga när det blef tal om att tänka på deras iscensättning.

August Söderman, vår fantasifulle svenska kompositist, hade så förälskat sig i »Peer Gynt» att han, strax efter dess utgifvande i bokform, började att komponera musik till detta stycke; och har jag glädjen att ännu minnas de många gånger jag, sittande vid

pianot bredvid honom, genomgick scen för scen med ackompanjement af Södermans personliga föredrag af alla de praktbitar, med hvilka han hade försett det Ibsenska mästerverket.

Olyckligtvis återfanns icke detta partitur vid Södermans frånfälle. Man vet visserligen, att han i lifstiden hade utlånat detta sitt opus till flera olika personer, men när »Peer Gynt» sedan verkligen en gång skulle komma till uppförande, var Söderman död och ingen visste hvar hans musik fanns. Det blef då Edvard Griegs tur att, på ett utomordentligt genialiskt sätt, med toner illustrera sin mäktige landsmans idéer, och där står nu ett helgjutet snilleverk, som till och med genom dess blotta musik blifvit känt och värderadt i Europa och Amerika och väckt konstvännernas åtrå att lära känna själfva dikten.

Hvarje berömd man inom sitt verksamhetsfält, från den högst stående till den mest anspråklösa af sitt lands medborgare, har kraf på att se sig ihågkommen på sina bemärkelsedagar af både de mer och mindre rikt begåfvade af sina vänner och lärjungar, och jag har alltid känt mig stå i hängifvet och vördnadsfullt förhållande till Henrik Ibsen, både som vän och som tacksam lärjunge, för allt jag af honom genom hans dikt och dramatiska författareskap fått lära och veta — och länge har han sedan dess djupt verkat både på mitt hjärta och förstånd, fastän jag ej varit i tillfälle att i det omfång visa honom min erkänsla för

hans upphöjda inflytande på min teatraliska gärning, som jag hade önskat. Men mycket kunde många hafva lärt genom hans snillrika både kombinerade och enkla dramatiska teknik, och har jag kunnat smickra mig med hans förtroende och vunnit hans bifall genom de förkortningar och sceniska ändringar jag med åtskilliga af hans märkligare stycken vågat företaga.

* * *

Jag skall nu tillåta mig att här meddela, hur jag kom att göra Henrik Ibsens personliga bekantskap och vara honom till gagn i hans författare- och teaterverksamhet, hvilket allt lände Ibsens författareskap, Kristiania teater och mig till både gagn och heder.

I början af vintern 1872, då jag, efter många felslagna förhoppningar och hotande sorger sedan jag lämnat min regissörsplats vid de Kgl. teatrarna och efter försöket med Mindre teatern, gjorde ett besök i Upsala på några dagar hos min broder, musikern Jakob Axel. En afton hade vi stämt möte med professor Nyblom i »akademiska läseföreningen». Till min stora förvåning frågade denne mig hvad jag hade att säga till mitt namns inblandning i den i Kristiania för ögonblicket pågående striden om ledningen vid Kristiania teater och direktionsombytet där. Denna angelägenhet var

mig alldeles obekant och jag hade icke om den-
 samma hört något hvarken från Kristiania, där jag
 öfver hufvud taget ej hade några bekantskaper, och
 icke heller från Stockholm blifvit uppmärksamrad
 därpå. Herr Nyblom skaffade mig i läseföreningen den
 norska tidningen »Morgenbladet» för att taga notis
 om de omtalade artiklarne. Af dessa framgick, att
 man i Kristiania ifrigt diskuterade frågan om till-
 sättandet af en ny artistisk direktör vid national-
 teatern. Bland alla de val, man under de senare
 åren gjort, hade den ena direktören efter den andre
 kort efter sitt tillträde, på grund af den buttra
 kritiken och oroliga publiken, måst lämna sin plats.
 Med själfve Bjørnstjerne Bjørnson hade man råkat
 i delo och med direktör Brun från Köpenhamn var
 man mycket missnöjd. Under allt detta hade man
 i pressen, i långa artiklar om denna sak, också uttalat
 sig för att inkalla mig till teaterns ledare, utan att
 jag hade den ringaste aning därom. Jag såg strax
 att de ultra nationale bekämpade mitt val, och
 vedersakarne voro dessutom ej få. De som pläderade
 för mitt val voro kunniga om hvad jag utträttat vid
 Stockholms teatrar och fäste sig äfven vid hvad jag
 om teater och dithörande frågor yttrat i min bok »Våra
 teaterförhållanden» (1870) som vidlyftigt citerades.

Jag kände hvarken artikelförfattarne eller någon
 annan af de för eller emot mig uppträdande.

Bjørnstjerne Bjørnson själf hade icke så litet
 bidragit till intresset för min person genom sin egen ut-

talade önskan att själf bli åter vald till artistisk direktör, då han ämnade inkalla mig för att, under hans direktörskap, sköta teatern. Björnson, hvars bekantskap och vänskap jag redan under hans besök i Stockholm gjort och vunnit, hade redan i början af 1871 tillskrifvit sångaren Fritz Arlberg om att förvärfva mig för den Norska scenen.

Vid hemkomsten från Uppsala till Stockholm blef jag icke litet förvånad öfver att en af Kristiania teaters direktörer, Byråchefen Edvard Heiberg, anländt till Stockholm, sökt mig och lämnat sitt kort med begäran om att med mig få underhandla om min anställning vid Kristiania teater. Efter långa samtal med honom och vidlyftig brefväxling i ämnet, blef resultatet ett kontrakt, genom hvilket jag tryggt kunde åtaga mig posten.

Af Kristiania teaters protokoll från många år tillbaka fick jag god inblick i de många tvister, som under en lång följd af år förefallit mellan den kollegialt ordnade styrelsen och teaterns artistiska ledare och personal, tillika med notisen om huru Björnson under sitt direktörskap rensade personalen vid Kristianias teater och själf etablerade den rena norska teatern i Möllergadens gamla teaterlokal; han ville nämligen ej gynna de danska skådespelarne längre i Kristiania. Då Björnson därigenom gjorde sig till Kristiania teaters konkurrent, sedan han till sig öfverfört en stor del af de unga norska krafterna, som han förut samlat vid Kristiania teater, så bröt kriget ut.

Men denna norska teater spelade endast tidtals med goda resultat, och kunde i längden icke bära sig. Den hade redan rasat ut i sin ungdomsyra och nu återbördade denna teater i december 1871 till Kristiania teater de krafifulla förmågorna herr och fru Gundersen, herr Klausen och fröken Parelus, fröken Klausen, herrar Sellmer och Hammer m. fl.

Man började så återknyta underhandlingar med Henrik Ibsen om att öfvertaga den artistiska ledningen, men Ibsen var ej glad vid minnet om förhållandena i hemlandet och ej medgörligare än Björnson hade varit, hvarestefter direktionen fördelade posten mellan diverse skådespelare mot en ynkelig aflöning för hvarje tjänstgöring med högst 5 specier pr gång.

Teatern hade under de sista 10 åren varit fullständigt mogen att göra fallit, men stod sig bättre vid detta tillfälle, då den också genom bidrag af sparbanken fått medel till att företaga en större reparation.

Jag hade strax efter afslutandet af mitt kontrakt redan från Stockholm begärt att vid min ankomst till Kristiania icke genast behöfva börja arbetet vid teatern; jag ville först lära känna den för mig alldeles obekanta personalen och hvars och ens af artisternas förmåga. Till detta ändamål utbad jag mig 14 dagars tid för studier och iakttagelser, eller för att kunna bevista alla föreställningar som under denna tid gåfvos på Kristiania teater; tillika önskande, att det första stycke jag satte i scen skulle

blifva ett norskt originalarbete, hade jag samtidigt utbedt mig den förmånen att till detta ändamål få återuppsätta »Maria Stuart i Skottland» af Björnstjerne Björnson, hvilket stycke redan några år förut hade uppförts på denna teater. Själ medförde jag det scenarium, som jag uppgjort till samma styckes första föreställning å Dramatiska teatern i Stockholm. Innan denna min första debut hann att gå af stapeln, be- vistade jag hvarje föreställning af Kristiania teaters personal, hvarigenom jag blifvit satt i tillfälle att bedöma på hvilken ståndpunkt det artistiska vid institutionen befann sig. Resultatet var i det hela taget af medelmåttig eller rätt nedslående art, dock fann jag på samma gång enskilda framträdande artister, som ovillkorligen voro af hög och betydande rang.

Det hade gått Björnstjerne Björnson som flere af våra mera begåfvade svenska dramatiska författare, hvilka försökt sig som sceninstruktörer och iscensättare, att de i det hela saknade förmåga att tekniskt formskönt gifva det rätta uttrycket åt hvad de inom sig kände. Sålunda kunde ett härligt drama af Björnson eller under hans ledning till det yttre missvårdas af författaren själf, liksom fallet var med Frans Hedberg när han försökte gjuta lif i sina egna och andras stycken. För att vara en god förste regissör eller sceninstruktör fordras en särskild begåfning, talang och i ämnet samvetsgranna praktiska studier. Man kan icke i denna framställnings-

konst, lika litet som i andra konstarter, ostraffadt kasta sig burdus i striden, utan att riktigt ha lärt att bruka sina vapen.

Under de omtalade 14 dagar som föregingo mitt ingripande i arbetet, hade så småningom ryktet spridt sig, att de oroliga inom staden, direkt eller indirekt inspirerade af Björnson, skulle förnya samma larmande spektakel vid mitt emottagande som ägt rum vid min föregångares, den danske direktören Bruns utnämmande till posten af artistisk ledare. Jag förfrågade mig om detta rykte, som här och där berättades mig vara sanning, och naturligtvis vände jag mig till direktionsledamöterna och Hartvig Lassen, teaterns artistiska konsulent, litteratör och censor, hvilken högst sympatiska person redan från vår första bekantskap visade mig en afgjord tillgifvenhet, som jag lika vänligt besvarade. Alla dessa personer kunde icke neka till, att de inom staden hade hört, att Björnson, ehuru frånvarande från staden, hade sitt finger med i det demonstrativa spelet. Han uppehöll sig då i Stockholm på en föreläsningsturné, och kanske det därför just för honom föll sig bekvämare att sätta demonstrationen i scen utan att själf behöfva visa sig. De som skulle utföra tumultet, (studenter, utgörande medlemmar af den s. k. måndagsföreningen) hade emellertid icke fullt säkert blifvit instruerade, så att det misstag de begingo försvagade det tilltänkta attentatet. Direktionsmedlemmarne antogo, att det hela

var »vrövl», att man hade satt ihop denna historia för att oroa oss, då de icke trodde, att Björnson eller hans kohort skulle våga ett sådant steg. Jag kände mig visserligen något obehagligt berörd af detta rykte, men på grund af direktionens lugnande försäkran, och då man från alla håll upplyste mig om, att publiken redan på förhand vore lifligt stämd till min förmån, så fäste jag mig icke stort vid det hela.

Dagen före min första repetition, då jag skulle tillträda mitt arbete vid teatern, uppfördes Shakespeares »En vintersaga». Detta stycke hörde till den gamla repertoaren och var inöfvadt och satt i scen af skådespelaren Isachsen.

Emellertid hade »måndagsföreningens» tumultuanter och andra, som de hade kunnat locka i sitt följe, inbillat sig, på grund af att det var abonnementsdag då detta stycke uppfördes, att det var jag som med detta stycke gjorde min entré på Kristiania teater. Under förmiddagens lopp nådde mig det ena budet efter det andra om, att den aftonen skulle den beramade demonstrationen äga rum, och direktionsmedlemmarne kunde icke alldeles förneka, att de emellertid också hade hört detsamma. De voro alla mycket förbluffade öfver, att oppositionen icke hade tagit bättre reda på, huruvida jag redan hade börjat mitt arbete vid teatern eller ej.

Aftonen kom, och en ovanlig tillströmning till teatern ägde rum. Jag tyckte mig förmärka vid

uppgången till teatern, att det hade samlat sig mera folk än som antagligen inom teatersalongen skulle kunna rymmas. Denna afton var egentligen den första, då jag under en föreställning gjorde ett besök uppe på själfva scenen, som jag icke velat officiellt beträda förrän mitt eget arbete skulle börja. De af teaterns sujetter, med hvilka jag ännu ej fått tillfälle att stifta bekantskap utom teatern, blefvo nu på aftonen mig föreställda af direktionsmedlemmar, men de visste alla, att jag, under de fjorton dagar jag vistats i Kristiania, varit stadig gäst i teatersalongen då där spelats.

Här talades nu om det förestående tumultet; och det brusande sorlet i salongen, medan åskådarna samlades, ingaf oss alla den föreställningen, att någonting var i görningen. Vi voro alla öfverraskade öfver, att man för demonstrationen valt en sådan afton, som med mig och min anställning ingenting hade att skaffa, och var den allmänna tanken, att demonstrationen ej gällde min person, men *svensken*, som man varit nog djärf att inkalla. På grund af detta förhållande ansåg jag det riktigast att förblifva på scenen och icke intaga den plats bredvid de öfriga direktionsmedlemmarna, som var för mig bestämd i salongen.

Efter Ouvertyren, då ridån höjde sig, började en tumultuarisk scen, hvars like jag aldrig varit med om, icke ens i så hetlefrade städer som Paris, Neapel m. fl. då dylikt gällt andra. Trots allt

hvad man försäkrat om, att ingenting skulle bli af, syntes demonstranterna ha gjort till sitt mål att genast försöka afklippa förbindelsen mellan mig och teatern, innan jag ännu ens hade tillträdtt min befattning.

Ett fruktansvärdt spektakel brast löst af hvisselpipor, hornlåtar, rop och skrån. Man skrek från de öfversta raderna: »Ned med direktionen, bort med utländingen!»

Min öfverraskning var stor, trots förberedelserna. Tumultet afbröts ej, trots de djupa ledernas handklappningar. Hela den bildade och fina teaterpubliken, som denna afton var närvarande och intog parketten och första raden, demonstrerade lifligt till min förmån mot de skrånande, men de välvilliges motskrån förmådde ej öfverrösta pipornas skärande ljud. Detta oväsen varade i minst tre minuter. Ridån släpptes ner, skrånets fortsatte.

Enligt gammal häfd vid dylika fall trädde nu regissören Bucher, fasligt illa klädd i grekisk-arkadisk dräkt, med ej alldeles rena köttfärgade trikåer och med den urblekta togan slarfvigt kastad öfver den trikåklädda armen, fram till rampen under rätt komiska bugningar, som alldeles icke passade till kostymen eller i Arkadien, dit scenen var förlagd, och begärde i direktionens namn frid i huset. Han bugade sig, drog sig tillbaka, och ridån föll. — Oväsendet fortfor. — Nu tog herr Bucher fram ur kulissen en stor gongong och slog på den med en klubba några hemska slag. Detta är tradition

från Frankrike i gamla dagar och från Köpenhamn; ett gammalt bruk, med hvilket man trott sig kunna skrämma orostiftarna, och som tillika är varsel för polisen att göra sig beredd att aktivt gripa in i handlingen. Ridån gick åter upp. Herr Bucher talar ånyo, om på arkadiska eller grekiska kan jag icke så noga säga, och ställde från sig gongongen. Tumultet tilltog, ridån föll ånyo. Gongongen klämtade åter. Polisen visade sig. Skränet aftog och tystnade så småningom. Föreställningen började.

Sedan jag dels lyssnande i kulissen, dels tittande ut i salongen genom ridåhålet, och orolig växlat några ord med de lika oroliga skådespelarna och öfvervarit detta spektakel, som kom mig att både harmas och skratta, drog jag mig med några direktionsmedlemmar undan till mitt blifvande ämbetsrum, och sedan direktionen lugnande försäkrat mig, att det icke fanns en enda af den publik, hvilken man kunde skänka sin aktning, som hade deltagit i demonstrationen, samt att jag helt och hållet kunde betrakta den snarare som en reklam för min vistelse i Kristiania, återvann jag snart hela mitt lugn. Och i stället för att reflektera öfver det skedda, arbetade jag flitigt på mina förberedelser till Björnsons »Maria Stuart», med hvilket stycke, som nämnt är, jag skulle börja min verksamhet, och som följande förmiddag skulle repeteras. Måhända visste orostiftarnes anförare detta och försökte få mig att abdikera, innan jag ens hunnit börja. Man lät till och med

påskina, att orostiftarne hade en medhjälpare bland teaterns personal. Kort före spektaklets slut, under hvars gång intet oroande vidare förekommit, begaf jag mig åter ner på scenen. Efter slutsceenen spenderades först några applåder för de spelande, men så tog tumultet vid igen med ökad fart. Det hotade att aldrig taga slut. Publiken stannade kvar i salongen, dels af nyfikenhet, dels af rädsla att behöfva trängas med demonstranterna. Gongongen ljöd igen. — Gasen dämpades. — Skrån och bråk. — Polisen ryckte in. — Handgripligheter — arresteringar!

Jag gick ned på gatan, sedan jag genom ridåhålet betraktat huru mina meddirektörer, fyra man starke, togo sig ut i salongen, och fann böljande folkhopar. Man var just i färd med att kasta ut en del skrålhalsar ur teatern. Det annars så tysta Kristiania var som i fullt uppror. Så godt som fullkomligt okänd gick jag igenom folkmassan, rökande min cigarr och hörde en person yttra: »Se där går Josephson själf.»

Jag reflekterade öfver hvad som händt och hur detta månde sluta, om det skulle upprepas flere gånger, och hvad jag då borde göra. Jag hörde folk säga: »Det blir fulla hus! — Goda affärer för teatern!» — Detta kunde dock ej trösta mig. Mitt lugn var mig kärare. Jag begaf mig på väg till mitt hem, Viktoria Hotell, ej långt från teatern och blef som slagen af häpnad vid upptäckten af att hela gatan var uppfylld med hundratals människor.

Hur förklara den känsla som grep mig, då jag såg de täta hoparna under sorl packa sig samman utanför mitt hotell, hvars fönster voro fullproppade af nyfikna resande, uppappare o. s. v.? Det kunde icke falla mig annat in än att antingen ville mina anhängare ge mig en serenad eller mina motståndare på ett eller annat vis offentligen förolämpa mig. Jag blef förtviflad och rusade bort sorgsen och grubblande, vandrade halfva natten kring gator och torg och fann till och med i de aflägsnaste kvarter stojande pöbel, hvaraf Kristiania har en sällsynt utpräglad ras. Där finns också plåtslagare, riktiga »busen-freunde» till våra svenska. Halfva staden var faktiskt på benen för att vara vittne till hvad som timade den aftonen. Slutligen nådde jag försiktigt mitt hem, till hotellet, där nu allt var lugnt. Kommen på mitt rum sände jag genast bud på hotellets ägare, den vänlige herr Persen, för att få veta hvad som skett sedan jag lämnade stället. Mina förskräckliga aningar framkallade hans skratt. Midt emot Viktoria hotell låg nämligen stadens gamla rådhus, ett ruckel, som företrädesvis nyttjades för att sätta bångstyrigt folk i finkan öfver natten. Polisen hade där inlogerat de värsta af orostiftarne på teatern och besöket af folkmassan på gatan gällde dessa och icke mig. Midt emot mig sutto alltså mina fiender inom lås och bom — och det glädde mig! En af dem, hufvudansföraren, var en son till själfve stortingspresidenten Sverdrup. Hade mina

förstudier i ledsamheternas skola ej varit så solida, skulle jag aldrig ha stått ut med detta mottagande; men nu kände jag mig snarare manad till att kraftigt gripa mig an med min gärning och gick förtröstansfullt till sängs för att följande dagen tillträda min ansvarsfulla befattning. Morgonen därpå, tisdagen den 18 februari 1873, tillträdde jag densamma, efter att af byråchefen Heiberg inför personalen ha på vänligaste sätt blifvit välkomnad, och sedan han delgifvit personalen mina kontraktliga rättigheter och skyldigheter, adresserade jag mig till direktionen och personalen med ett litet hälsningstal.

Mottagandet från sujetternas sida var det mest förekommande och vänliga, och omedelbart därefter begynte första scenrepetitionen på »Maria Stuart».

* * *

Under den tid, som åtgick för att inöfva »Maria Stuart» och att förbereda andra kommande arbeten, dels äldre förut gifna, dels nya, tillbragte jag mina lediga stunder med att flitigt besöka de nya bekantskaper jag i Kristiania förvärfvat, och var det i synnerhet hos och med Hartvig Lassen. Jag fann en rätt stor umgängeskrets att börja med bland hans närmare ungarlsvänner och bland medlemmarna i klubben »Det Norske selskab». Lika behagligt umgänge fann jag inom direktionsmedlemmarnas älskvärda familjekretsar.

Tidningarna i Stockholm och Köpenhamn sysselsatte sig ifrigt med teaterhändelsen, och jag hade åtminstone den fröjden att se de allra flesta stå på min sida. Högst få gillade en så orättfärdig sak som demonstranternas. »Dagens Nyheter» var den första Stockholmstidning, som hade notis om händelsen och skref vänligt i febr. 1873.

»Teaterförhållanden i Kristiania.

Redan för ett par månader sedan, då det blef bekant att direktionen för Kristiania teater hade vändt sig till herr Ludvig Josephson i Stockholm med anbud om att öfvertaga platsen såsom scenisk instruktör vid nämnda teater, började i en del norska tidningar mer och mindre bittra anfall, dels mot hr Josephson, dels mot teaterdirektionen, därför att den ville engagera en främling. Sedan hr Josephsons engagement blef afgjort hafva dessa anfall tilltagit i mängd och styrka, men man har dock på senaste tiden hufvudsakligen vändt sig mot direktionen, under fullt erkännande af hr Josephsons duglighet, men med den bestämda förklaring, att hans egenskap af utländing gjorde honom omöjlig till att bekläda platsen såsom svensk instruktör vid en norsk teater. Det är hufvudsakligen bland de yngre studenterna, hr Josephson, eller rättare direktören, har sina vedersakare. På sista tiden hafva dessa herrar gått så långt, att i några tidningar formligen uppmana till demonstrationer inom teatersalongen för att tvinga direktionen att afstå från sitt beslut om hr Josephsons användande vid teatern. Andra tidningar hafva däremot uppträdt lugnande och försonligt och uppmanat ordningsmakten att i tid ingripa för att hindra det unga öfvermodet att på något förargelseväckande sätt få bryta ut, så mycket hellre, som man vid föregående tillfällen fått erfara ledsamma följder af försök att terrorisera Kristiania teaterpublik. Teaterfrågan har, i få ord sagdt,

blifvit en brännande fråga i den norska hufvudstaden och den diskuteras öfverallt i alla kretsar, i alla tidningar, på alla offentliga ställen. Saken tyckes nu emellertid vara ställd på sin spets, att döma af ett oss benäget meddeladt telegram, afsändt från Kristiania i går middag och lydande sålunda:

»Redan innan hr Josephson börjat sin verksamhet, anställdes, på måndagsföreningens beslut, i går ett fruktansvärdt tumult och en förfärlig hvisselpipkonsert under uppförandet af »En Vintersaga». Man ropade: Ned med direktionen! Bort med utländingen! Arresteringar företogs och stora folkmassor voro samlade på gatorna.»

Det bör tilläggas, att det var hr Björnstjerne Björnson, från hvilken den tanken första gången utgick, att fästa hr Josephson vid den norska scenen. Det är nämligen en känd sak, säger en sansad norsk tidning, att skalden, då han våren 1871 trodde sig komma att öfvertaga direktörsplatsen vid teatern, inledde underhandlingar med hr Josephson, till hvilken han då själf skulle intagit en liknande ställning som hr Hartvig Lassen nu. De mest öfverspända norskhetsälskare torde i detta hr Björnsons steg kunnat finna tillräcklig garanti för att uttrycken om faran för »utländingen» äro ogrundade. Intressant skall emellertid blifva att se, hur denna sak utvecklar sig, och hr Josephson såsom mellanhand är sannerligen att beklaga.»

* * *

Jag var sannerligen icke att beklaga, ty dagen randades slutligen och »Maria Stuart» uppfördes med den nya iscensättningen första gången den 5:te Mars 1873 och gjorde en storartad succès, sådan stycket icke ens haft vid dess första återgifvande i Kristiania, och var det nu framför allt ensemblen och

iscensättningen, med ett ord hela den nya instude-
ringen, som väckte publikens bifall.

Denna publikens bevågenhet för detta prof af
min förmåga, gaf sig uttryck i en massa inropningar,
och mottogs jag efter styckets slut af den fullsatta
salongen med ljudliga bifallsrop, hvarvid hela publiken
reste sig, och framför allt damerna, viftande med
sina näsdukar, likasom tillkännagåfvo, att i deras
hyllning låg icke allenast ett erkännande af aftonens
framgång, utan äfven en revanche för den obefogade
och brutala hälsning, med hvilken en del af publiken
vid den demonstrativa af mig förut skildrade aftonen
uppvaktat mig.

Under all den tidningsfejd som nu började, fick
jag ett bref från min broder musik-direktören i Upsala,
hvilket slutade med orden:

— — — »Af Morgonbladet, som i dag kommit, ser jag,
att du kan vara nöjd med din dag i onsdags (föreställningen
af Maria Stuart). Jag lyckönskar dig därtill. Den där
lustiga historien med »piben» anser jag nu verkligen mer
att skratta än att gråta åt — betyder också ej det ringaste
här hemma till din nackdel, tvärtom. Dietrichson (professorn)
hälsar, att han gratulerar dig, och alla andra stockholmare
tycka att du haft mera godt än ondt af denna historia. Att
»Maria Stuart» lyckats, är ej det minst glädjande. Roligt
vore att se öfriga tidningars artiklar, af motståndarna
nämligen!» —

Någon tid efter denna viktiga tilldragelse, då
allt för mig hade gestaltat sig utmärkt genom ett
stegradt intresse hos publiken och kritiken till följd

af goda teaterföreställningar, begaf jag mig för första gången på besök till Bjørnstjerne Bjørnson efter hans återkomst från Stockholm. Jag hade icke, trots berättelsen, att Bjørnson skulle vara tillställaren af demonstrationen mot mig, kunnat föreställa mig, att allt af denna historia skulle kunna vara sant. Jag hade väl tänkt, att Bjørnson kunnat begå någon oförsiktighet, men icke kunde jag misstänka honom, efter det vänliga uppförande han visat mig i Stockholm och efter hans bref till mig, för att hafva kunnat så stick i stäf behandla och förråda mig. Jag begaf mig därför till honom i god tro, att i honom återfinna samma mot mig vänligt sinnade person och att jag fortfarande i honom skulle finna, på grund af hans muntliga och skriftliga uttalanden, det bästa och säkraste stödet för min verksamhet i Kristiania. Detta kunde jag väl så mycket mera ha skäl att hoppas, på grund af hans korrespondens med mig under våren 1871. Han berörde då såsom fortsättning på frågan till Arlberg den beramade frågan om min anställning vid Kristiania teater. En sammansmältning af de begge teatrarne skulle ha skett, men Kristiania teaters direktion ville icke gå in på Bjørnsons förslag, och hela frågan skulle bli uppskjuten till längre fram på sommaren. Vid detta tillfälle skref Bjørnson till mig:

»Om De kan vente ved jeg ikke. Men jeg vill dog gøre Dem opmerksom på, at denne post for Dem kan

blifve en livs-post. Her trænges en fast intendent eller
 overregissör, og Di er utvilsamt manden. Min tillit har
 De — — — — —
 »Jeg skal være Dem tro som guld» — — — — —

Detta uttryck af Björnson afsåg, att jag skulle
 emottaga den föreslagna posten, om han också ej
 vore i stånd att bjuda mig mer för en dylik
 plats än på hans egen mindre teater vid Möllergaden.

Men af allt detta blef endast förvirring, och
 alla Björnsons förslag föllo för opinionens vindar,
 hvilka alla slutligen blåste emot Björnson, trots att
 han i sina vidare skrivelser tycktes vara öfvertygad
 om, att man icke skulle kunna motstå hans anbud
 att öfvertaga det hela, och att detta skulle begynna
 i följande säsong. I sitt förlitande på detta skref
 han till mig:

»Men jeg tror på sammansmæltningen, och hvis Di
 tror lidt på mig, så lyd mitt råd: Knyt dem til den norske
 scene, denne har en fremtid, og en arrangör af deres
 betydning ejer den ikke, så der har også De en fremtid.»

Efter detta kunde jag ju icke annat än stad-
 fästa den tron, att jag i honom borde ha funnit
 ett stöd för min verksamhet i Kristiania. Jag begaf
 mig alltså i väg. Dess värre blef intrycket af detta
 besök så obehagligt, så revolterande, att jag genom
 den uppenbara ovänlighet, han gaf mig tillkänna
 genom sin uppfattning af situationen, förstod att han
 var fientligt sinnad. Han menade, att det hade
 varit en annan sak, om jag hade mottagit posten

ur hans hand, hvaremot han nu, sedan jag följt direktionens egen kallelse, medan man alls icke brydde sig om att engagera hr Björnson, förklarade mig, att striden skulle börja, och där var icke tal om fortsättningen af något vänskapligt förhållande. Han försvarade de uthvisslande då de, enligt hans mening naturligtvis, utgjorde ekot af den sårade patriotismen och då de i spetsen för deras heliga, fast unga oblandade sceniska konst sågo en främling, en svensk som, med den makt denne själfständigt utöfvade, aldrig skulle kunna annat än mera skada än gagna den.

Naturligtvis fick jag under min långa vistelse i Kristiania genom Björnsons själsfränder inom kritiken vid alla tillfällen mer än nog bevis för att många af den svenska främlingens motståndare delade samma åsikter och uttryck som Björnstjerne Björnson själf. De kunde icke smälta, att från andra håll allt blef beröm om teaterföreställningarna, att teatern under årtal ej haft liknande månadsintäkter och hade absolut velat vara med om äran för att kunna säga: Se detta var en följd af Björnsons återval.

Dess bättre hade jag tillfälle att efter några år uppsöka Björnson i Paris och på grund af mitt lyckade uppförande i Kristiania af hans stycke »En fallit» (Ett Handelshus) återvinna hans förtroende, som jag *helt och hållet* tycktes hafva återvunnit då jag

såsom direktör af Nya Teatern i Stockholm begärde att få uppföra hans nyss färdiga drama »Over Evne». Han skref då bland annat:

»Jeg er glad ved at De vil gå ikast med »Over ævne». Slik skal en teaterdirektör være! Når den tid kommer, har jeg mange vink at give.» — — — — —

I ett senare bref till mig säger han:

— — — »Jeg vet ikke om jeg tør glæde mig till 'over ævne'. For spilles det ikke godt, og fræmför alt, sættes det icke med den fineste omhu i scene, så gör det ingen virkning.» — — — — —

Sedan, när stycket hade gjort ett starkt intryck på Stockholmspubliken:

»Jeg fattar ikke, at De har kunnat få folk på det. Kan *De* klage over publikum, som har et så godt. Jeg har derfor heller ikke ondt af *Dem*; *De* klarer *Dem* nok, som våger sådant! Honorar for stykket skal jeg jo ha; men sprænge *Dem* skal jeg vist ikke; ingen har klaget over mig i pængesaker.» — — — — —

* * *

Under allt detta bråk hade följande egendomliga episod ägt rum. Demonstrationen, med hvilken Kristiania teaterpublik hade hälsat mig den ödesdigra aftonen, hade i Stockholm väckt mycken uppmärksamhet och förbittring. (Förmodligen också glädje hos mina fiender, af hvilka jag redan då hade åtskilliga.) Hvilket gaf riksdagsmannen i Stockholm, Arvid Gumælius, anledning, att i Andra Kam-maren under pågående riksdagssession, under inflytande af diverse unionella obehagligheter, beröra

saken för att gifva ett hugg åt norrmännen. Att mitt namn och den händelse som i Kristiania var förknippad med detsamma skulle indragas inom politikens område, kändes dock bland norrmännen något för närgånget och gaf anledning till en hel tidningspolemik. Björnstjerne Björnson begagnade sig af den norska pressen för att anfälla herr Gumælius i en längre uppsats mot mig, och jag ansåg mig skyldig, för sanningens skull, att afslöja Björnstjerne Björnsons tvetydiga uppträdande, och publicerade alla hans smickrande skrivelser till mig med hans uppmaningar, att jag borde fästa mig vid Kristiania teater. Den intressanta striden blef föremål för mycken uppmärksamhet i hela Skandinavien, och det behöfdes god tid för att få hela denna uppståndelse att lägga sig; och allt detta bidrog till att befästa min popularitet både inom publiken och hos Kristiania teaters artister. Dr Georg Brandes, som vid denna tid besökte Kristiania och var högst tillfredställd med teaterns dåvarande föreställningar, bidrog mycket att stärka min kredit.

* * *

Efter min första säsong i Kristiania, som blef helt kort, då jag först i mars månad tillträdde platsen, emottog jag från mina tre direktörer ett bref af följande innehåll:

»Fra Direktionen for Kristiania Theater.

At Direktionen Dags Dato som en Anerkjendelse af

den Dygtighed og Nidkærhed, hvarmed De har varetaget Theatrets Interesser, har besluttet at forhøje Deres gage fra 1 Juni førstkomende med 250 s:ær aarlig, hvarefter denne alltsaa vil blive aarlig 1,000 s:ær, samt derhos tilstaaet Dem et gratiale, stort 62 $\frac{1}{2}$ d:r der svarer till en lignende Lönsförhöjelse for Maanederne Marts, April og Maj d. A., meddeles Dem herved.

Lars Broch, Edv. Heiberg, Albert Bang.»

En dylik uppmärksamhet från direktörernes sida att på detta sätt själfmant öka mitt gage upprepades sedermera efter hvarje slutad säsong, så länge jag stod kvar vid Kristiania teater, så att jag slutligen uppbar icke mindre än 8,000 kr. årligen. Det var, som man torde veta, en principfråga, som tillsist tvingade mig att vid den senare därstädes af mig grundade operans upphörande uppsäga min anställning och draga mig tillbaka från en verksamhet som så i högsta grad intrasserat mig samt att skiljas från en teater och en teaterpublik, med hvilka jag icke kunnat annat än vara i allo tillfreds.

II.

Så långt hade jag hunnit, att jag, som artistisk ledare af Kristiania teater, närmade mig den dag då jag fick göra Henrik Ibsens personliga bekantskap.

Det nya spelåret 1873—74, min andra säsong i Kristiania, började, och hade Hartwig Lassen, teaterns litteratör med mig, samvetsgrant liksom förut, bestämt valet af repertoar intill sommaren 1874.

Redan i början af säsongen 1874—75 i september månad hade jag den stora glädjen att för första gången efter många års hvila på nytt instudera Ibsens präktiga »Kongsemnene» och att för första gången som nyhet redan i november kunna upptaga ett af hans mästerstycken »Kjærlighedens komedie», som dittills aldrig på någon teater blifvit uppfördt.

Jag hade gjort till min uppgift, att i Kristiania, på grund af den hedersbetygelse norska teaterstyrelsen visat mig, genom att kalla mig, en svensk, till den artistiska ledningen af den norska nationalteatern, så vidt i min förmåga stod intressera mig för den norska dramatiska litteraturen, som ju i och för sig själf hade hänfört mig, och att uppbjuda

hela min kraft för att göra den norska publiken bekant med dess stora författares mest framstående dramatiska arbeten. Underligt nog hade ett snille sådant som Ibsen, trots det kolossala uppseende han inom hela Skandinavien med sina stycken väckt, icke hunnit eller kunnat framställas på den norska scenen i sina mest betydande verk, dels på grund af ogenhet mot Ibsen från de styrandes och koteriernas sida, dels till följd af ledarnes oförmåga eller feghet att våga gripa sig an med de svåra iscensättningar, som betingades af det storslagna i dessa stycken, så väl beträffande det sceniska arrangementet som det karaktäristiska i framställningen. Den senare perioden af hans borgerliga och sociala stycken erbjuda däremot inga svårigheter i den vägen. Vid tal om Ibsens större arbeten, som aldrig förut varit gifna, höjde man på axlarna, beklagande sig nästan öfver, att Ibsen hade förelagt teatern så svåra uppgifter, som troligen aldrig på tiljan skulle kunna framställas.

Det var mig därför angeläget att visa, hur ogrundade dessa farhågor voro, och att kraftigt taga itu med verkställandet af den pligtskyldiga planen att göra Ibsen ännu mera populär än han blifvit endast genom läsningen af hans stycken.

»Kjærlighedens Komædie» hade en storartad framgång hos både publiken och kritiken, som nu blef medgörligare mot detta stycke, och kunde jag ha allt skäl att vara mer än belåten äfven med det beröm som jag personligen inhöstade.

Äfven i Tyskland omtalade tidningarna styc-
kets framgång i Kristiania och dess återgifvande.
Hufvudrollerna, Falks och Svanhilds, utfördes af
herr och fru Gundersen. Man kunde icke den tiden
i Kristiania föreställa sig, att hjältinnan i ett stycke,
vore hon också sådan, som Svanhild af Ibsen är
skildrad, skulle kunna utföras af någon annan än
fru Gundersen. Men sanningen att säga, ehuru jag
från början själf var öfvertygad om, att ingen annan
än hon borde spela rollen för att undvika kottierers
och tidningars käbbel, och fast jag själf ej ytrade
mig till någon annan skådespelerskas förmån, var
jag faktiskt af en alldeles motsatt åsikt, då det
nämligen vid Kristiania teater fanns yngre aktriser,
som med fog hade kunnat påtänkas till denna *unga*
flickas svåra roll, och som också ägde den naturell
som behöfs för rollens kraftfulla återgifvande. Men då
det var tal om kraft, så föreställde man sig, att ingen
annan än fru Gundersen, med sin höga, resliga
gestalt — utmärkt passande för roller sådana som
Shakespeares Hermione »Fru Inger till Östraat»
eller Hjärdis i »Hærmændene på Helgeland» och
ustrustad med ett sonort vackert, djupt organ —
skulle tilldelas en sådan roll. Med fru Gundersens
berättigande följde herr Gundersens, som, utan att
äga en jämbördig scenisk talang med sin hustru,
likvisst, förutom att han var sin hustrus man, var
en hög gestalt, väl lämpad för pomp och ståt,
passande för en Bothwell eller Kung Hakon, men

som, trots den teatraliska uppfostran han åtnjutit under Björnstjerne Björnsons ledning, var af en mindre väckande eller framstående begåfning. Hans mindre klara diktion ägde ej den för rollen erforderliga ungdomligheten, hans uppfattning i allmänhet var af ganska vanligt, ej gripande slag. På grund häraf saknade nog dessa tvenne representanter för hufvudrollerna i »Kjærlighedens Komædie» om icke glöd, så åtminstone den ungdomliga friskhet, som ovillkorligen bör finnas; men, allt nog, de voro båda så rutinerade konstnärer, att det icke kunde bli tal om att på något vis skämma totalintrycket. När man tänker på de representanter, Dramatiska teatern i Stockholm sedan skickat fram i dessa roller, kan man kalla paret Gundersen för mycket tillfredsställande. Så mycket större beröm kunde man skänka alla de öfriga uppträdande i stycket, hvilka från Johannes Bruns »Straamand», fröken Pærius' »Fröken Skjære», herr Klausens »Styver» och herr Isaksens »Guldstad» samt fru Wolffs »fru Straamand» ända till de obetydligaste rollerna voro i de mest passande händer. Intrycket af det hela var öfverraskande och ovanligt intressant, och stycket, som i 20-tal af år endast i bokform sparsamt var känt inom Norges, Sveriges och Danmarks landamären, växte ut till en popularitet — sådan, som kanske Ibsen själf aldrig drömt att detta stycke skulle ernå. Stycket talades lätt och väl på Kristiania teater och visade sig pittoreskt både i dekoration och grupperingar.

Författarinnan Magdalena Thoresen (Ibsens svärmoder) skref till mig senare, bland andra angelägenheter, om uppförandet af »Kjærlighedens Komædie» följande smickrande ord:

»Jeg stoler i det hela på dem! Jeg så for to Aar siden under mitt ophold i Kristiania — samtidigt med Ibsen — en Opførelse af »Kjærlighedens Komædie» og den glemmer jeg ikke så let. Det var i den stad godt gjort, — genialt i sanhed så jeg søger forgjeves efter et eneste Eksempel på en lignende Beherskelse af det ujevne Stof i et Digterverk. Det betog mig fuldstændigt, og ingav mig en ny og bedre Opfattelse af hele Stykket. Måtte mit Arbejde ikke frembyde Dem endnu større Vanskeligheder! — men måtte de dog blive besejrede lige så godt, da vil jeg være Dem uendelig forbunden.»

Under samma säsong fick jag tillfälle att gifva en repris af Ibsens lustspel i 5 akter, »De Unges Forbund».

Stykket gafs samma dag som man hållit ett fantåg för Ibsen, hvilken då efter 11 års frånvaro från Norge uppehöll sig i Kristiania. Under bevisandet af nämnda föreställning gjorde han ett besök på själfva scenen.

Detta stycke hade åter iscensatts som afskedsbenifice för hr Wolff*) som mycket sympatiskt framställde kammarherre Bratsberg. Alla de många rollerna voro i goda händer, och de norska typiska karaktärerna hade i sina norska framställare en artist-

*) Den kort därefter afidne danske skådespelaren.

personal, som på kornet träffade det riktiga. Man har ju senare äfven i Sverige fått se Joh. Bruns originella framställning af Daniel Hejre och hr Reimers Stensgaard (som icke i Stockholm tog sig så bra ut) uppenbarande bland norska kamrater en trogen och anslående norsk figur. Aslaxen framställdes af hr Klausen och hrr Bucher och Abelsted representerade de bägge herrarne Monsen. Fru Wolff framställde präktigt Madam Rundholmen, fru Gundersen som Selma var bra, men för tung.

Det var en stor förlust för teatern att mista skådespelaren Wolff som var en fin kvarlefva af den gamla danska personalen.

Han var en af de få danskar, som efter Björns omsorg hade fått stanna kvar vid Kristiania teater, där han blifvit en af publikens gunstlingar, och det med rätta, på grund af sin distinguerade personlighet, den goda skola han ärft från Köpenhamn och genom sitt korrekta återgifvande af de uppgifter, som förelades honom, så väl inom det högre skådespelet som i komedien och sångspelet. Hans svaga hälsa tvang honom att upphöra med det sceniska arbetet. Han afled icke långt därefter.

Då jag tillträdde min post vid Kristiania teater hade jag ännu aldrig sammanträffat med Henrik Ibsen.

Det var först vid min utrikes resa sommaren 1873 — den tid, som låg emellan min första och andra Kristianiasejour — som jag hade nöjet för-

bereda Ibsen på min ankomst till Tyskland, där jag uppsökte honom i hans dåvarande hem i Dresden.

Att jag med största intresse motsåg mötet med denne märklige man är lätt att förstå. Vid min ankomst till Dresden skyndade jag att anmäla mig hos honom, för att på landet där han bodde göra honom ett besök. Man hade berättat mig mycket om Ibsens egendomligheter, och jag kan ej neka mig nöjet att, belysande hans yttre personlighet, göra en liten framställning af detta vårt första möte.

Jag begaf mig med ångbåt till det lilla landställe i närheten af lustslottet Pillnitz, där Ibsen bodde öfver sommaren med sin familj. När ångbåten närmade sig den oansenliga bryggan, såg jag en ensam herre vandra fram och tillbaka på stranden, svartklädd med ordensband i knapphållet, glacéhandskar och med hög svart felbhatt — en dräkt som hvarken motsvarade sommarens kraf eller det anspråklösa stället. Det var ingen annan än den store författaren själf, som i denna högtidsdräkt mottog den som turist resande teaterdirektören. Jag kände genast igen honom efter de porträtt, jag af honom sett. Förvåningen öfver hans klädsel och det högtidliga i hans skick (en svaghet som aldrig lämnat honom sedan han flyttat till utlandet) försvann sedan vi utbytt de första artighetsbetygelserna. Snart stod hela mannens anspråklöshet under den ceremoniosa ytan tydlig för mig, och han uppenbarade sig som den mest vänliga, hjärtegodas och anspråklösa

storman som jag lärt känna bland berömda författare.

Sedan dess har jag många gånger förundrat mig öfver denna Ibsens besynnerliga åtrå att till det yttre vara högtidlig, och om jag så må säga: litet utklädd. Den skepnad, han sålunda iklädt sig, passade bättre för en rik grossör eller bankfurste än för den tänkande filosofen och diktaren.

Då Henrik Jæger, den samvetsgranne Norske litteraturhistorikern, vidt och bredt beskrifvit Ibsen från kostymens synpunkt, torde det förlåtas mig om jag något litet gör detsamma för kuriositetens skull. En berömd persons yttre bör ju också karaktäriseras, och det anekdotiska om honom har också sin fulla rätt och bör ej uteslutas.

Så hände en dag, att jag under en promenad med Ibsen i Dresden blef anmodad att följa honom till hans skraddare. I butiken blef det en lång underhandling mellan honom och skraddaren om förfärdigandet af en svart sammetsrock. Den minutiösa detaljeringen angående beskaffenheten af denna rock och de utförliga mått, skraddaren måste taga, vittnade om en stor noggrannhet i den vägen, som jag ej trott förefinnas hos Ibsen. Och hur många gånger har jag ej under promenader med honom funnit det besynnerligt, att han i de tyska anspråklösa städerna, där man, utan att väcka uppseende, kan gå klädd hur enkelt som helst, alltid uppträdde i svart sammets- eller klädesrock med flera ordnar

eller knapphålsrosetter och nästan alltid med vit halsduk — en och annan gång med hvita handskar — och hög, glänsande svart felbhatt med mycket breda brätten. De allra flesta mötande vände sig om för att bättre betrakta den besynnerlige mannen med det intressanta utseendet. Det något långa mörka håret, då ej så grått eller hvitfläckigt som nu, i förening med de yfviga polisongerna, gaf honom ett slags sekteriskt utseende, till hvilket de tunna satiriskt ironiskt hopknipna läpparna satte en viss hånfull men också intressant prägel, som stod i välförhållande med de pigga ögonen bakom glasögonens guldbågar. På samma i ögonen fallande vis uppträdde Ibsen också i München.

Man har berättat mig, att denna Ibsens omsorg om sin klädsel skulle härröra därifrån, att han i sin ungdom under vistelsen i Bergen, då han hade anställning vid därvarande teater med mycket små inkomster, var så fattig, att han ej kunde vårda sin klädsel så som han önskat, och att han — i följd af sitt under ungdomen tämligen vanvårdade yttre — ofta förfallit så i slarf, att man förebrått honom detta. Det lär därför, enligt sagan eller anekdoten, ha varit hans kraftiga beslut att bryta med dessa skadliga vanor och att som sköld mot sin svaghet genom den yttre högtidligheten motverka den tidtals återkommande inre hvardagligheten.

Det händer ofta, att man om stormän och berömda personligheter gör sig mycket större före-

ställningar än hvad de i verkligheten, i det yttre, motsvara. Mången storhet visar i sitt hem en obetydlighet både i sin yttre habitus och genom sin oförmåga att uttrycka sig, och någon gång kan ett sådant besök ha en alldeles motsatt verkan än den man väntat sig. Berömda tänkare eller författare, som helst lefva skilda från stora världen, önska att vara i fred. Närgångna och nyfikna besökare eller intervieware finnas alltid. När man kommit under fund med detta, så har man heller icke någon åtrå att besvara i onödan, och om man själf är tillbakadragen och känner värdet af att få isolera sig och lyckan af att ej bli störd af personer som göra en besvär, så hyser man verklig medkänsla för andra, i synnerhet de berömda stora dödliga, hvilka man så gärna ville lära känna, men ej vågar störa.

Det har ofta händt mig, att jag på väg till ryktbara personer, för att genom ett besök lära känna dem, vid framkomsten till deras bostad vändt om och afstått från det stora nöjet, bekantskapen skulle hafva beredt mig, i tanken på att jag möjligtvis skulle komma till besvär. Så var icke nu fallet, ty Ibsen var ju förberedd på min ankomst och hade mycket vänligt inbjudit mig att besöka honom. Det var ju icke utan intresse för Ibsen att samspråka med mig, som öfvertagit den artistiska direktörsposten vid Kristiania teater. Han hoppades ju, att den nya anda, som jag medbragt på denna

scen, äfven skulle medföra ett nytt skede för honom och hans stycken på Kristiania teater.

Det dröjde som sagdt icke länge förrän jag kom under fund med hans anspråkslösa och älskliga personlighet. Hvilken skillnad mellan de två männen Björnson och Ibsen! Björnstjerne Björnson kan ej nog breda ut sig för att imponera och dominera, gestikulerar gerna, talar med djup malmröst när han förkunnar sina idéer eller vill bevisa och fastslå sina åsikter. Ibsen — också en mycket mäktig ande, men — tyst, sluten och anspråkslös, en man, som man nästan måste locka till att tala för att få honom att öppna sitt hjärta och ge tillkänna sina djupa insikter om människor och ting.

Men den som en gång vunnit Ibsens förtroende vet, att man, på tu man hand med honom, icke vidare har att frukta hans tystlåtenhet. Är isen en gång bruten i ett förtroligt samtal vid ett krus skummande öl eller ett godt glas vin, så är Ibsen lika språksam som han förut varit tystlåten, och hvad som då flödar öfver hans tunga — om de mest upphöjda eller mest enkla saker — är lika intressant, som då man läser hvad han författat.

I hans lilla anspråkslösa sommarboning presenterades jag för hans älskvärda, rättframma och till det yttre borgerliga hustru, som sedan under de många år jag känt henne aldrig gjort intrycket af att vara annat än en enkel hvardagsmänniska. I grund och botten lär hon likväl vara just en så intelli-

gent och klarseende qvinna, som man önskar att Henrik Ibsens maka skall vara. Hon är dotter af den norska författarinnan Magdalena Thoresen i hennes första gifte. Fru Thoresen äger mycket af samma karaktär jag nyss hos fru Ibsen skildrat, men är bekajad med en viss litterär värdighet, patos och exaltation, som ej finns hos hennes dotter, då den däremot fanns hos hennes aflidne son Thomas Thoresen — den unge norske författaren, med hvilken jag i Kristiania knöt vänskapsband, hvilka några år därefter döden upplöste.

Under min samvaro med Ibsen fick jag göra reda för mina åsikter om förhållandena i Kristiania, isynnerhet det som rörde teatern, och stärktes jag i min sträfvan att vara denna teater och dess publik till nytta genom de förhoppningar, som Ibsen satte till mitt kvarblifvande på min post därstädes.

Efter att på många år icke ha varit hemma i Norge, föll det sig märkligt, att makarna Ibsen gjorde ett besök i Kristiania just samtidigt med att jag under andra säsongen af min vistelse där hade glädjen för första gången framföra »Kjærlighedens Komædie», sedan jag förut under samma säsong gjort en lyckad repris af Ibsens »Kongsemnene». Ibsen, som bevistade föreställningen, uttryckte sin belåtenhet.

Sedan Ibsen i Kristiania kunnat öfvertyga sig om det förtroende jag där som teaterledare vunnit, skref han till mig följande ingress om våra när-

mare åtgärder i och för planeringen af »Per Gynts» uppförande. Han hade nu personligen öfvertygat sig om min duglighet och förelade mig rätt stora arbeten för detta hans präktiga drama.

I februari 1874 mottog jag detta bref af honom:

»Herr Theaterdirektör Josephson.

I anledning af at der om nogen tid vil udkomme et 3:dje oplag af mit dramatiske digt »Peer Gynt» har jeg i denne vinter beskæftiget mig adskilligt med dette stykke og af samme foretaget en *bearbejdelse*, således at det i en *forkortet* skikkelse bliver brugbart til opførelse på scenen. Stykket indrettes som musikalsk drama og den fornødne musik vil blive komponeret af herr Edvard Grieg, til hvem jeg i dette anliggende har henvendt mig. Den plan, hvorefter jeg ved bearbejdelsen er gået frem, har jeg i et brev udviklet for herr Grieg, og denne vil efter min anmodning meddele Dem samme.

Forinden jeg i denne sag henvender mig til theatrene i Stockholm og Köbenhavn er det nemlig min agt at forespørge om Kristiania theater måtte ønske och benytte stykket, og om De i så fald vilde lægge vægt på at Deres theater blev det, der *først* bragte stykket til opførelse.

Når herr Grieg herom har talt med Dem, tillader jeg mig at forvente Deres foreløbige svar. Falder dette imødekommende ud, så skal jeg sende

Dem et rettet og forkortet exemplar af stykket. Musikken vil blive komponeret i løbet af sommeren; samtidigt hermed kunde theatret træffe sine dekorative dispositioner, og stykket vilde således kunne havees færdigt til den bedste tid i det kommende spille-år.

Det er min sikre overbevisning at dette stykke under Deres kyndige opsætning vil være af megen virkning på scenen, navnlig når det ledsages af god musik. Da det imidlertid er både herr Grieg og mig af vigtighed at vide, hvilket theater vi nærmest og først må have for øje, så tillader jeg mig at forvente Deres ærede svar så snart De tilstrækkeligt har sat Dem ind i sagen. Tiltaler idéen Dem i sin almindelighed, da vil der jo senere være anledning til at træffe aftale om enkelthederne; ethvert af Dem i så fald fremsat ønske eller forslag vil det være mig kært at kunne tage hensyn till.

Deres venskabeligst forbundne

Henrik Ibsen.

* * *

Det var under denna min andra säsong i Kristiania då önskan om att försöka upprätta en operascenen bredvid talscenen på samma teater fann ny näring. Denna önskan hade troligen under en följd af år ifrigt uttalats af den bättre publiken i Kristiania, van vid operan i utlandet och med ett

verkligt utprägladt musikaliskt sinne, fullt ut så godt som Stockholmares. Men då vid deras teater aldrig hade funnits någon varaktig operascen, hade också önskan om att få en verklig sådan sväfvat i villrådig oklarhet, om hur långt man borde sträcka sig för att etablera en dylik. Under en följd af år, så vidt tillgången af teaterns personal hade möjliggjort, att en och annan operett eller någon mindre komisk opera hade kunnat gifvas, hade man också, enligt hvad jag af repertoarböckerna kunde finna, icke försummat dylika tillfällen, ej heller hade personalens förmåga absolut svikit de förhoppningar, man hyste om att åtminstone kunna gifva en del mindre sångpjeser. Redan vid min ankomst till Kristiania fann jag rätt användbara krafter för den mindre komiska operan, och flera nya engagerades. Med ej alltför stora pretentioner kunde man med hjälp af en framstående sångerska gifva rätt betydande franska och andra komiska operor. Fröken Moe, förut anställd vid Kristiania teater, hade nyss blifvit anställd vid operan i Stockholm, och hvad hon ännu då var för en förträfflig representant för en del roller i den franska komiska operan, det ha vi ju alla i godt minne. Hon kom nu åter på besök till Kristiania och gaf teatern tillfälle att gifva en del lyckade föreställningar, men rönt nu af de norsk-norske ett betydligt motstånd, därför att hon nu vågade sjunga på svenska de partier hon visserligen förut sjungit på norska, men

senast måst inöfva på svenska. Det blef stort tumult, men — det hördes inte för musiken.

Bredvid henne fanns en och annan sångare af hennes gamla kamrater, som, utan att hafva stor röst, likväl förmådde att i det närmaste fylla de främsta partierna. Hvert jag vände mig redan under den säsongen i Kristiania, uppmanades jag såväl inom familjerna som af enskilda och framför allt af teaterdirektionen, att göra allt hvad som stod i min makt för att försöka, vid sidan af min öfriga verksamhet, upprätta en operascen. Direktionens medlemmar voro så ifrigt intresserade för realisandet af denna sak, att de icke allenast voro saken behjälpliga i pekuniärt afseende, utan äfven, för att kunna villfara den allmänt uttalade önskan, snart sagdt påskyndade denna frågas lösning med en ihärdighet som gjorde mig ängslig, ty om jag också förstod, att detta företag skulle blifva lönande för teatern i en stad med en sådan ypperlig och tacksam publik som Kristianias, trodde jag dock svårigheterna nästan oöfvervinneliga, därför att inom Norge icke funnes tillräckligt många eller tillräckligt utbildade sångkrafter för att på ett värdigt sätt kunna upprätta en sådan scen. De få artister, som redan funnos vid Kristiania teater voro icke fulltaliga för en opera, och då därtill kom, att fröken Moe icke längre var att räkna på sedan hon blifvit definitivt engagerad i Stockholm, kunde icke en operascen ordnas inom Kristiania med mindre än

att man sökte förmå så många svenska sångkrafter som möjligt att öfverflytta till Kristiania.

Farhågorna att genom min bemedling en skara svenska artister skulle samlas kring mig, som ju själf hade så mycket att bekämpa gent emot norr-männen på grund af min svenska nationalitet, voro ju från min sida grundade.

Då därtill kom, att Hartwig Lassen — fastän han själf i hög grad älskade musik och opera — var villrådig, huruvida man skulle våga ett operaföretag eller ej, och hyste betänkligheter af samma orsaker som jag, så var hela företaget så till sägandes ställt på tvifvel. Det innebar ju alltid möjligheten af att icke bli väl upptaget, på samma gång som det kunde synas vara en häfstång till att förskaffa teatern stora inkomster.

Anloppen kring mig om att verkställa och uppfylla publikens önskan voro emellertid så många och kraftiga, att jag till slut bestämde mig för att gå partiernas önskningar till mötes, och inom kort voro underhandlingar i gång, icke allenast med de norska sångkrafter som funnos inom Norge och i utlandet och antagligen skulle kunna vara dugliga för operan, utan äfven med de svenska framstående sångare och sångerskor hvilka för ögonblicket i Sverige eller i utlandet voro lediga. Omständigheterna voro i hög grad gynnsamma för företaget.

Fritz Arlberg hade just nyss avslutat sin mellanperiod, efter sin afgang från kungliga teatern i

Stockholm till den s. k. Mindre teatern (Hammers »lada» under Aug. Warbergs styrelse), där han, beklagligt nog, hade offrat sin stora konstnärliga talang på de banala moderna operetterna, hvilka han dock genom sitt konstnärsskap förlänade en nimbus, som de säkerligen utan hans medverkan icke skulle ha vunnit, och hvarigenom denna genre olyckligtvis för lång tid inkräktade på den goda smaken i Stockholm och under årtal beredde konsten i Sverige en depravation, hvaraf den ännu, om också i denna genres själatåg, lider.

Att kungl. teaterdirektionen i Stockholm icke ånyo skyndade sig att erbjuda Arlberg ett fast engagement, utan lät honom öfva sin konst på Mindre teatern, var för honom en vink att söka sin utkomst i Kristiania, där en god repertoire väntade honom.

Ehuru icke alla krafter för sångscenen på en gång samlades, kunde dock början med operan göras redan i November 1874, då jag vågade öppna Kristiania teaters första operasäsong med operornas opera, nämligen Mozarts »Don Juan». (Arlberg—Don Juan; fru Röske-Lund—Donna Anna.) Lika vågadt som försöket var inför de icke troende (jag kände ju krafterna och var därför säker på resultatet), lika storartad var framgången.

Jag kan väl af många skäl ha rätt att kalla denna föreställning för ett »festspektakel» som motogs med oändligt jubel af den verkligt högtids-

stämda och af den sköna musiken berusade publiken, hvilken fulltaligt hade infunnit sig till denna högtid. Man uppskattade valet af första föreställningen, och att det blef en riktig god sådan af själfva »Don Juan», gladde icke allenast Kristianias alla musikvänner och musikidkare, utan gjorde äfven mig öfvermåttan glad, glad öfver att detta ganska vågade val af opera i allt så lyckligt utföll, enär det var att betrakta såsom prof på hvad det nya företaget skulle komma att blifva.

Ensemblen var god och alla partiinnehafvarne voro väl och säkert inöfvade. Orkestern gjorde sitt bästa under herr Hennums duktiga anförande, och hela uppsättningen tog sig värdigt och elegant ut, i enlighet med samma sceneri som af mig i Stockholm användes vid en ny instudering, då Anders Willman första gången gaf Don Juans parti, med undanskaffande af helveteseldarna, som jag ifrigast en gång för alla låtit släcka å Stockholms teater. Det är den nye öfverregissören, hr Elmblad, som ännu är lifvad för det gamla brännoffret och låtit tända lågorna igen.

Efter alla de inropningar som följde föreställningen, släpades jag med flera gånger in på scenen, och var verkligen uppfylld af tacksamhet för den lycka föreställningen hade gjort.

* * *

Ändtligen hade det inträffat, som jag så länge önskat för alla parters skull. Henrik Ibsen hade slutligen gifvit vika för det väldiga påtryck han sedan många år fått röna af landsmän och vänner att, efter bosättandet i Tyskland, ändtligen en gång uppgifva sin landsflykt och se sig om i sitt fosterland och visa sig för sina beundrare i Kristiania, där under de senare åren hans pjeser icke allenast fått stor afsättning i de nya danska upplagorna, men äfven från scenen blifvit så väl emottagna att man i följd däraf så mycket mera saknat författaren personligen. Trots hans protest mot att resa hem — hvilket jag personligen hört i Tyskland ur hans egen mun — hade han likvisst gifvit vika och, tillfredsställande sin hustrus önskan att åter få följa honom hem till Norge, hade nog också hans egen böjelse för denna tanke vaknat allt mer och mer. Han hade nu anländt till Kristiania och hyrt en privat våning, där jag fann honom installerad.

Han hade då nästan bara att taga emot och göra visiter, och så blef det äfven min tur att taga emot honom hemma hos mig. Vi hade ju mycket att tala om med hvarandra, isynnerhet om upp-tagandet af »Peer Gynt», samt om de stycken af honom, jag redan hade hunnit uppföra. Detta var 1873.

Jag hade, medan Ibsen ännu vistades i Kristiania, tillfälle att förelägga honom ett exemplar af »Peer Gynt» med de ytterligare förkortningar jag ansåg

behöfliga för styckets gifvande och hvilka af Ibsen gillades.

Hartwig Lassen kom nu hem från sin sommarresa och, efter att ha samtalat med honom om hvad jag med Ibsen öfverenskommit, sammanträffade vi på teatern med Edv. Heiberg, en af Kristiania teaters direktörer, och kunde besluta om tidpunkten för styckets gifvande, som nu för det helas bästa och nytta blef uppskjutet till lämplig tid under följande år 1875.

Sedan Hartwig Lassen sålunda tagit notis om mitt förslag till styckets gifvande sände han mig följande bref:

»Hermed »Peer Gynt» med de Strygninger jeg anser for nödvendige, hvis ikke stykket skal vare til langt paa Nat, og Klausen læse sig hseløs paa Rollen. Det bliver endda en 30 sider længere end Kjærlighedens Komædie, n. b. saadan som denne er i sin uforkortede Skikkelse.

Jeg henstæller til din Afgjørelse om ikke Scenen pag. 16—22 kan arrangeres som betegnet. Fremstillet paa Scenen bliver den i sin Helhed i høj grad uskjön.

Det samme gjelder i endnu højere Grad om de strögne Repliker pag. 69—73, som kan være morsomme nok at læse, men i theatralisk Handgribelighed er simpelthen svinagtiga.

Slutningsscenen i 2den Akt (pag. 80—86) må ogsaa udgaa, i al fald saalænge til menneskebeden om en 100 aar er bleven saa udviklet, at den kan forstaa mere af denne gaadefulde Tale, end hvad der er tydeligt nok af Stykket forresten. Jeg indser ikke der er noget tabt ved at scenen pag. 157—161 udgaar. Der er i al Fald det vundet, at

man slipper for at se hvor ubehjælpeligt det theatralske Maskineri vil være til at fremstille saadanne Situationer.

Og saa endelig Talen pag. 206—211. Den er noget af det Smukkeste Ibsen har skrevet, og vilde være et fortrinligt Deklamationsnummer paa en Aftenunderholdning; men paa Scenen vil den blot fremkelde Utaalmodighet, da Publikum her — med god Ret — kræver Handling, Handling, Handling.

Nej, endnu et: Scenen med Nösterne og Bladene er i theatralsk henseende endnu mere desperat end den pag. 154—161. Der bliver ingensomhelst Lacune i den psykologiske Udvikling, om man lader Knappestöberen komma ind pag. 221. Det skulde da være om Grieg har behandlet den; da faar den ret blive staaende, og saa bliver det bare musik alltsammen.

Hartwig Lassen.»

I början af 1875 emottog jag af Henrik Ibsen flere vänliga skrivelser, i hvilka bland mycket annat han tackar mig för den vänlighet, jag visat honom under hans uppehåll i Kristiania. Jag kan nu icke erinra mig att denna vänlighet bestod i annat än plikt och skyldighet från min sida att visa den artighet, som Kristiania teaters artistiska direktör var kallad att iakttaga och som äfven min hjärtliga vänskap påkallade.

Jag råkade visserligen Ibsen både på hoffester och officiella samkväm hos statsministern Stang i Stiftsgården, där han vanligtvis var omringad af dels gamla beundrare eller nyfikna, och några gånger när min tid tillät mig att besöka honom i hans

bostad. Jag tyckte mig märka, att Ibsen ännu icke riktigt kände sig hemmastadd och behagligt installerad i sitt fäderneslands hufvudstad, eller, med andra ord, att han icke trufdes. Icke hade både hans hustru och jag upphört att öfvertala honom att på allvar flytta hem till Norge igen, men den frågan, som han icke gärna ville höra omtalas, var han fortfarande obenägen att inlåta sig på, så mycket mindre som han under detta korta besök icke hade fått någon öfvertygelse om, att han skulle vinna något på ombytet, hvarken för sin trefnad och sin fantasi eller för sin lust att meditera och studera. Ej hade han någon orsak att då utbyta de tyska innehållsrika storstäderna, fyllda af konst och vetenskap och människotyper att studera, omgifna af inbjudande natur, emot det ännu ej fullt lefvande Kristiania, hvars sköna omgifningar emellertid voro svårt lockande. Egendomligt nog var han mera besvärad af Kristiania än af de stora tyska städerna, dit han icke långt därefter återvände och hvarifrån jag åter från Dresden emottog en skrifvelse från honom som visade, att han deltog i de stora bekymmer, jag rönt i Kristiania under mitt rastlösa arbete med teaterns andliga och materiella uppbyggande, i det jag ständigt såsom fysiskt utsliten arbetare för teaterns skull måste på en och samma gång fäkta och strida till motvärn mot alla de anfall som hade riktats och ännu riktades dels mot mig af de fortfarande missnöjda i den närgångna och hotfulla pressen, dels mot teatern

i allmänhet, trots den vackra repertoaren och äfven mot operan, som, fastän publiken hurrade för densamma, fastän den bidrog att höja teaterns anseende och hade sina uppmuntrande och bifallande pressorgan, aldrig gaf mig någon hvila eller förhoppning om en lugnare framtid. Allt detta hade Ibsen där borta i Tyskland noga följt med och genom skrivelser från mig också kunnat sätta sig in i. Han skref mig från

Dresden den 4:de Januar 1875.

»Tillad mig först og fremst at ønske Dem et glædeligt nytår och dernæst at takke Dem hjerteligst for al Deres venlige forekommendhed under mit ophold i Kristiania.

Antageligvis har De gennem min forlægger i Köbenhavn nu modtaget en skrivelse fra mig, hvilken i formen var stilet til den samlede theaterdirektion, og hvori jeg indleverer »Fru Inger» til opførelse på Deres scene.

För det tilfælde at stykket godkendes, hvilket jeg håber, tager jeg mig den frihed at vedlægge et förslag til rollebesætning. Jeg tror ikke at der vil være stor uenighed imellem os i dette punkt.

— — — — —

Jeg er meget begærlig efter at høre hvad De mener om stykket og om dets fremtidsudsigter på Kristiania theater. Min tro er at det under Deres instudering og med den forestående rollebesætning vil slå godt an og holde sig længe på repertoiret.

Men en hovedbetingelse er det jo at det ikke kommer frem altfar langt udover våren.»

Så hade jag då hunnit att raskt kunna uppfylla Ibsens önskan att på bestämd dag för första gången gifva »Fru Inger til Östraat». En skam hade varit, att detta ovanligt gedigna arbete då ännu icke gått öfver Kristiania teaters scen. Nu åter visade det sig, äfven till ära för mig, i fullgod gestalt.

Utän tvifvel firade fru Gundersen en af sina största triumfer i Fru Ingers storslagna roll, liksom inkom skrifven för henne. Hon hade alla de gåfvor som denna enastående roll betingar, och fru Hvassers en gång i tiden glänsande framställning af densamma förbleknade helt och hållet vid jämförelsen med fru Gundersen. Fru Juells Eline var en sammansmältning af älskvärdhet och ljuflighet, som man sällan ser från scenen; hr Reiners Nils Lykke var en verkligt tidstrogen fet dansk riddare. Hr Isachsens Olav Skaktavl och hr Sellmers Nils Stenson voro fullgoda typer och verklighetsbilder i taflan, som i allmänhet blef väl fixerad inför åskådarens minne, framställande en fulländad ensemble, hvarom ännu talas i Kristiania.

Under tiden hade, trots all framgång, som Kristiania teater haft att glädja sig åt, såväl för den dramatiska som för operarepertoaren, de missnöjda kritikerna icke uppgifvit sin envisa ståndpunkt att

ständigt anfalla, i synnerhet hvarje ny operaföreställning, med den sanningslösa och i deras tycke gagnande ovilja mot de stora gager, som vissa operasujetter uppburo.

Då nu härtill kom, att tenoren hr Hans Brun icke ensam mäktade uppbära de stora tenorpartierna, så hade underhandlingar måst inledas med tenoren herr Saloman i Stockholm.

Då detta var ett bevis för att Kristiania teater ville fortsätta med operaföretaget, och de envisa motståndarne i tidningarne icke kunde smälta en sådan tanke, som att bibehålla de svenske sångarne och att alltjemt skaffa flera sådana, så uppstämdes af motpartiets tidningar en sådan korus af anfall mot teatern, att det började till och med genom förtal och osanningar verka på de svagare hjärnorna inom sjelfva teaterstyrelsen. Der var fara för handen, men jag hade redan tagit mitt parti att stå eller falla med operafrågan. Det var ett viktigt skäl i många afseenden.

Och så timade äntligen den stora händelsen att »Peer Gynt», dramatisk dikt i 5 akter af Henrik Ibsen med musik af Edvard Grieg, för första gången i författarens eget hemland och på dess nationalscen kunde få se dagens ljus.

Man har ju varit i tillfälle att bemärka, att författaren tillsammans med mig noga genomsett stycket för att företaga de nödvändiga förkortningarna äfvensom för att göra Edvard Grieg uppmärsam på

alla de musikaliska ställen i stycket, där hans intentioner skulle göra sig bäst gällande såsom illustrationer till författarens ursprungliga idéer, fantastiska eller poetiska, till publikens sanna förståelse af det brokiga innehållet och de mest fångslande momenten. Denna ovanligt lyckade musik som så härligt gripande bestått profvet öfverallt der den uppförts tillsammans med stycket eller i den suite för orkester, som kompositören anordnat särskildt såsom konsertnummer, har redan med förtjusning blifvit bekant i tvenne världsdelar. Till stor del, der man icke haft tillfälle att taga notis om Ibsens dikt, ha Griegs underbara toner liksom på förhand introducerat det sagolika dramat.

Hade man alltså många år förut, på grund af bristande förmåga, hyst fruktan för ett dylikt företag, hade jag med hopp om styckets stora framgång och med fast vilja undanröjt alla hinder.

Det hela blef hvad det måste blifva: ett i allo lyckadt och epokgörande framvisande af det i sin genre mest storartade karaktärs- och fantasispiel, som någon teater med små resurser vågat bygga sitt hopp på.

Jag tillskrifver denna stolta händelse den samverkan och det intresse som förestafvades af författarens, musikkompositörens och iscensättarens gemensamma, aldrig hvarandra störande samarbete. Därnäst naturligtvis i den möjlighet, jag hade att lyckas gjuta enhet i samspelet i denna kolossala

samling af roller (i synnerhet småroller, oftast af endast några ords innehåll) med det resultat, att under hela styckets lopp aldrig ett ord gick förloradt, att till och med statister och till teaterns tjänst lånade medverkande talade ett språk både riktigt och karaktäristiskt — med andra ord så godt som mönster-gillt.

Den som ej varit närvarande i Kristiania då stycket gafs och sett hur de stora folkscenerna i första akten under bröllopfesten gåfvos — hur snabbt ombyttena (changementen) gjordes med så otillräckliga medel och de icke mindre gripande folkscenerierna i den orientaliska afdelningen af stycket, dårhusscenen och scenen på hafvet samt det fridfulla slutet på det väldiga dramat — den skall aldrig af endast berättelsen därom kunna fatta, att öfver det hela hvilade en sådan oafbruten konstnärlik stämning och ett sådant totalintryck af lugn och värdig ton som formade det hela till en fullkomligt ostörd konstnjutning.

Det var en oafbruten seger.

Lyckligare framställning af Peer Gynts mångfrestande roll kunde knappast ha funnits än genom hr Klausens ypperliga och mångsidiga förmåga. Hans böjlighet och iakttagande af nya initiativ och råd kan ingen ha haft rikligare tillfälle att se än jag. Jag vill endast erinra om, att då han i första akten ser bondfolket gå till bröllopet och lyssnar till danslåten för att skynda till bröllopgården och change-

mentet därpå tvärt skall gå, då han redan måste ha hunnit att sätta Åse på taket, så begärde jag af Klausen på den första generalrepetitionen att han skulle i värsta fart hoppa öfver gärdesgården som skilde honom från landsvägen, utan att öppna grindarna, och komma jämnfota ned på marken. Klausen tvekade att börja med för en sådan fordran, men då grep jag mig an i min för tillfället upphettade sinnesstämning med det utropet: »Den vilda och råa 'gutt', Peer Gynt, som vid *detta* tillfälle icke utan att öppna grindarna kan svinga sig i ett nu öfver gärdesgården och komma jämnfota ned på landsvägen, han kan icke spela rollen i denna akt!» Och hvad hände så? Jo, Klausen skyndade sig till framscenen, sade sina repliker, tog fart och i ett nu sprang han öfver den höga gärdesgården och var försvunnen.

Han minns kanske ännu liksom jag hur salongen förstod att uppfatta denna kraftyttring. Den skall ske i en halsbrytande och yr stämning, och den skedde så. Lika lugn och stilla var han i de mörkare, reflekterande och försonande momenten. Gripande var han vid moderns dödsbädd.

Åse, modern, gjordes förträffligt af fröken Parelius, Johannes Brun var som Dovregubben ett verkligt troll, humoristiskt till anläggning, humoristiskt klädd och mimiken förträfflig. Fru Wolff som den grönklädda kvinnan var icke mindre lyckad, fröken Klausen som Anitra behaglig och Solweig, fröken Neelsen

en norsk, ljuflig, lockande, trösterik och sagolik uppenbarelse. Hr Isachsen som främmande passagerare på skutan, som simmande i dödsångest bland vågorna, som knappstöpare och som mager person — lika bra alltigenom.

När det spelades i Gudbrandsdalen, på högfjällen, i Sahara-öknen — öfverallt var det stil och karaktär, och jag ger mitt fulla lof ännu i dag åt kringar, smed, köksmästare, bönder, inflyttarfolk, brudfolk, säterjantor, tjuftar, troll, beduinhöfdingar, slafvinnor, målsträfvare, ministrar, norska skeppare och sjömän.

Ett så kolossalt jubel som följde detta stycke från början till slut har jag väl knappast varit med om. Det gafs med få pauser under stormande jubel 37 gånger för fulla hus, och jag blef personligen inropad vid hvarje föreställning.

Berömmelsen ljöd icke allenast öfver hela landet, utan också i grannländerna och var en lång tid samtalsämne för dagen.

De enskilde härliga scener, som t. ex. den företagsamme Aug. Lindberg försökt sig med på en del scener (där resurserna ej varit tillräckligt stora för att kunna gifva hela diktverket) tala ju med det mest öfverväldigande språk om de intimare episoder af skönhet, hvilka förefinnas i stycket som i sin helhet ju icke i rent dramatiskt afseende kan kallas för ett regelrätt helt drama; men hvilket såsom dramatiskt dikt i sin ofta ganska grofkorniga eller

mustiga poesi är rikt på det mest folkskildrande, fångslände och tankedigra, som i vår tid är skrivvet.

Här citerar jag nu en märklig skrivelse till mig från teaterns estetiske konsulent, herr Hartwig Lassen, om Ibsens stycke:

»Opførelsen af Peer Gynt har yderligere bestyrket mig i den Anskuelse som jeg i sin Tid udtalte i Brev till Ibsen, at stykket vilde staa sig bedst på at hele 4:de Akt udelades. Derved er der jo imidlertid *nu* intet at gjøre. Men da du rimeligvis er betenkt paa at foretage yderligere forkortelser for at ikke stykket skal slaa sig ihjel vid sin egen Længde, vil jeg, mens der endnu er tid dertil, hemstille til dig at stryge hele den del af 4:de Akt, hvori Anitra og de egyptiske Piger optræde. Den er temmelig kjedelig og om Stykket derved bliver endnu mere fragmentarisk saa er det neppe saa farligt; thi de 2 sidste Akter hænge alligevel sammen som löst sand. Og med endnu større Tryghed kan du stryge den i mere end en forstand tomme scene: Nästernes Chor med Tilbehör. Det er aldeles meningslöst og intetsegende, da ingen kan skjönne hvad der synges.

Men jeg maa ikke slutte uden særlig at takke dig for de 3 förste Akter. De gjorde en aldeles fortrinlig Virkning

Din

Hartwig Lassen.»

Efter att först från Henrik Ibsen ha mottagit ett tacksamhetstelegram efter det lyckotelegram, jag sändt honom på natten efter första föreställningen af »Peer Gynt», mottog jag om samma sak hans utförliga bref, som härmed följer:

»München den 5:te Marts 1876.

Kære herr Josephson!

Tak for »Peer Gynt!» Deres venlige telegram var indledningen til den række af glædelige meddelelser som jeg i den forløbne uge har modtaget fra hjemmet. Dette udfald af teatrets vovelige foretagende har overtruffet alle mine forventninger, skönt jeg egentlig ikke har næret nogen frygt i så henseende. Jeg vidste jo at sagen var i Deres hænder og at ingen anden mand i vore lande vilde kunne drive den igennem således som De. Hjertelig har det også glædet mig at erfare at dette er den almindelige og enstemmige mening hjemme.

Tör jeg nu også få lov til gennem Dem at frembære min tak til personalet, ikke blot til bærerne af de store lönnende roller, men også til alle dem som med medvirkning og samvirkning i bi-partierne har støttet mit arbejde; i dette stykke kommer det jo i en så ganske overordentlig grad an på at alle uden undtagelse gör sit bedste; og at så har været tilfældet her, derom er jo alle betragtninger samstemmige.

Gid De nu blot ikke svigter Kristiania teater, som De så meget har bidraget til at hæve og udvikle. Jeg kan ikke tænke mig andet end at den værste tid nu må være forbi. Staten og kommunen kan umulig i længden vægre sig ved at yde

bidrag til denne institution, og et nyt, stort og tidsmæssigt hus kan helder ikke længe lade vente på sig.*

Hermed vil meget være forændret og mange ubehageligheder fjernede.

Hernede göres nu store anstalter til opførelsen af »Hærmændene på Helgeland», der skal gives 1:ste gang den 23:dje Marts. Dr. Grandaur, som har været særlig virksom i denne sag, beder Dem venligst hilset. Kommer De ikke her ned til sommeren? Hvis så er, da lad mig det endelig vide i forvejen, thi jeg har meget at tale med Dem om og vilde glæde mig særdeles om vi igen kunde

* Till denna Kristiania Nya teater, som redan länge till det yttre varit färdig och endast väntar på den inre utsmyckningen, har jag äfven haft glädjen att i min mån medverka. Jag blef nämligen kallad att, efter mitt eget val af lämplig svensk arkitekt från Stockholm, infinna mig i Kristiania 1890 för att där öfverse och granska de till täffing utställda många planritningar och förslag till ny teater å den skänkta platsen i Studenterlunden, midt emot universitetsbyggnaden. Samlingen var vidlyftig och tog många dagars tid till granskning och öfverläggning af mig och min ledsagare arkitekten C. A. Carlson. Vi funno två goda projekt och föreslogo att omarbete dem till ett nytt godt förslag, och blef efter detta, som af den tillsatta komitén med beröm godkändes, ny pröfning utsatt och blef efter ånyo af oss svenskar anställd granskning, i hvilken också den svenske teatermaskinmästaren C. F. Lindström tog, arkitekten Bui junior hedrad med förtroendet af byggnadsföretaget.

tilbringe nogen tid sammen. Og hermed farvel for
i dag! En hjertelig hilsen også fra min hustru sendes
Dem gennem

Deres hengivne og taknemmelige

Henrik Ibsen.»

* * *

Under sommaren 1876 emottog jag af Ibsen
följande bref:

München den 14:e Juni 1876.

»Kære herr Josephson!

Det var mig et kært og umiskendeligt tegn på
Deres venskap for mig at De, tiltrods for Deres
mange forretninger, sendte mig det lange og udtöm-
mande brev. Hjertelig tak derfor!

Hvad de skriver om de ulemper og ubehagelig-
heder, der flyder af Deres stilling ved teatret, over-
raskede mig igrunden ikke; under den nuværende
organisation kan det næsten ikke være anderledes;
men Styrelses-sættet bör og må forandres, og til
det endemål agter jeg i sommerens løb at gøre et
forsög på at gribe aktivt ind gennem nogle opsatser,
som jeg tænker at sende til Hjelms illustrerede
tidende.

Deres skuespil* har jeg læst med megen in-

* Detta mitt stycke, som här omtalas, var skådespelet
»Thord Hassle», och det fördelaktiga Ibsen skrifvit om det-

teresse, men jeg frygter at de samme betænkeligheder, som hidtil har afholdt intendenturen fra at bringe »Kongsemnerne» på scenen herstedes, også vil gøre sig gældende hvis der blir spørgsmål om Deres stykke. Under disse tvivlsamme omstændigheder turde det falde vanskeligt at finde en oversætter, som var villig til at udstælle sig for den risiko at have arbejdet forgæves og uden vederlag. Det bedste middel til at få sagen til at gå vilde være at De personlig kom herved; da kunde vi i fællesskab se hvad der var at gøre.

Jeg har talt med d:r Grandaur i anledning af Deres ønske om at erholde fri adgang til forestillingarne i Bayreuth; men han siger at den eneste ud-

samma är den enda recension jag fått. Vederbörandes och kritikens i Sverige behandling af en dramatisk författare är rätt ofta något af det vedervärdigaste man kan upplefva. Jag hade till Kongl. Teaterdirektionen, ännu medan Dahlqvist lefde och verkade, insändt detta stycke, men har aldrig sedan dess emottagit en rad till svar, som förmäler att direktionen emottagit detsamma; då deremot Kongl. Teatern i Köpenhamn, dit jag också sände det, på ett utmärkt artigt sätt besvarade min sändning, men på brist af passande person för titelrollen icke kunde gifva det. Oturen med detta stycke, om hvilket endast en svensk tidning i en notis sagt: af herr Ludvig Josephson har från trycket utgått »Thord Hassle» Skådespel i 5 akter, med ett godt dramatiskt innehåll, grämde mig så mycket mera som jag själf ansett det vara det bästa jag skrifvit för teatern. Jag har därför skäl att sätta värde på att Henrik Ibsen har talt godt om detsamma.

vej er at De personlig henvender Dem til Richard Wagner; han tror forresten at der vil indkomme en utallighed af lignende andragender, så det læd til at han ikke var sikker på udfaldet. Prisen på en plads for samtlige 4 forestillinger er 300 Rmt.

I begyndelsen af denne måned rejste jeg til Berlin for at overvære den første opførelse af Kongsemnerne, der med glimrende pragt blev spillet af Hertugens af Meiningen hoftheaterpersonale. Stykket modtoges med stort bifald og jeg fremkaldtes gentagende gange. Jeg tror ikke at dette var videre behageligt for Berliner-recensenterne, hvaraf de fleste selv er dramatiske forfattere. Men stykket har alligevel gået 9 gange irad, og skulde have gået oftere hvis Meiningernes forestillinger ikke allerede den 15:de dennes skulde afsluttes. Efter første forestilling blef jeg af hertugen indbudet til at besøge ham på hans lystslot Liebenstein ved Meiningen, hvor jeg har boet indtil jeg i forgårs vendte tilbage hertil. Ved afrejsen dekorerede han mig med ridderkorset af den Sachsisch-Ernestinske husordens første klasse. »Kongsemnerne» skal nu også gives i Schwerin, og »Hærmændene» er antaget ved Burgtheatret i Wien, hvor Charlotte Wolter skal spille Hjordis.

Med hjertelig hilsen tegner

Deres tilgivne

Henrik Ibsen.»

Under fortsatt säsong vid Kristiania teater har

jag intet att förmåla om upptagandet af något nytt Ibsen-stycke. »Haermendene», som blef på nytt satt i scen gjorde, med sin förnyade uppsättning, stor lycka. Alla äldre stycken, hvilka ånyo upptagits som nyheter, bibehöllo sig på repertoaren och gånvo goda hus, men olyckligtvis inträffade den 15 januari 1877, midt på förmiddagen, medan jag där var sysselsatt, den ödesdigra branden i Kristiania teater, som hade till följd, att alla de missnöjda krafter, hvilka arbetade emot teatern och isynnerhet mot operan och svenskarne, begagnade sig af tillfället för att slita alla de band som efter de sista dusterna åter bundits samman i teaterns intresse för operans bibehållande och nu med ens hotade göra slut på operaväsendet, fastän vi genom sångarens tenoren Sellmans engagerande sörjt för operans fortsatta ostörda verksamhet. Våldsmännen emot företaget underläto ej att begagna sig af den punkt i de svenska operisternas kontrakt, som i likhet med alla teaterkontrakt omtalade att brand och krig upplöser och bryter sådant.

Några nyrekryterade direktörer inom den gamla kollegiala styrelsen voro nog litet intresserade för operan, för att göra något för dess bibehållande.

Här fanns alltså en lagparagraf, som kom ondskan väl till pass, och man narrade en del af den hyggliga pressen att göra helt om och göra gemensam sak med orostiftarne. Det gällde svenskarnes utrotande! Och under all denna sorg måste jag, ehuru jag med

mycken flit och möda upprättat det hela, till det yttersta anstränga mig för att skaffa en lokal, där vi skulle kunna gifva mindre föreställningar. Många framstående teatermän och teatervänner skyndade sig med skrivelser till mig för att erbjuda sin hjälp i arrangement af lokal för fortsättning af Kristiania teaters verksamhet. Bland desse voro herr D:r Georg Brandes i Köpenhamn, herr Albert Ahlberg i Stockholm; från Göteborg och flere andra städer i Sverige ingingo anbud. I Stockholm var det ingen talan om, att någon skulle skynda att bistå oss i vår svåra belägenhet. Kungl. Teatern därstädes hade ju till och med på min ansökan, understödd af norska statsministern, om ett Kristiania teaters samfälda gästuppträdande under sommarferierna i någon af Kungl. teatrarnes lokaler i Stockholm, afslagit denna förfrågan och nekat att understödja ett för vår nordiska teaterkonst så viktigt intresse, som sedan genom ett svenskt motbesök i Kristiania skulle ha varit så betydelsefullt för bägge landens sceniska utveckling; men trägen vinner alltid något till slut, och så lyckades det mig att i en liten handverksföreningslokal i Kristiania inom 8 dagar upprätta en liten provisorisk teater, där man kunde gifva småstycken med få personer, hålla föredrag och utföra enstaka sångnummer m. m. dylikt. Det var åtminstone så mycket, att teaterpersonalen kunde hållas samman om ock med små inkomster, och under denna för mig och andra så smärtsamma tid

måste jag i Kristiania teater, hvars scen och inventarier härjats af eldsläckningsvatten, i frost och köld sitta i en outhärdlig kyla i den taklösa teatersalongen och inventera det från vindarne nedhissade dekorationsförrådet, som var genomdränkt af vatten och förvandladt till istäcken och istappar. Hela förmiddagar från morgonen till eftermiddagen hvarje dag fortsattes detta arbete; jag tog då den knäck på min redan angripna hälsa, som sedan utvecklats sig till det värsta. Jag hade visserligen fått låna en päls af min granne för dagen på parkett, kammarherre Holst, som höll mig sällskap; han hade alltid varit tjänstaktig mot teatern, af hvars förmyndare han var en gammal ledamot, men kammarherrar hafva sällan, när det gällt teater, kunnat värma mig eller lindra mina plågor, hvarken då eller senare.

Under den tid, Kristiania teater icke var brukbar, måste teaterns garderob, attributer m. m. inrymmas i andra lokaler, sedan man afsöndrat det dugliga från det odugliga och det hela undergått värdering för assuransens skull. Det mesta af det förstörda var genomdränkt af vatten och söndertrasadt af is. Dekorationer och kostymer till »Peer Gynt» voro alldeles förstörda, och var det således ingen tanke på att då vidare uppföra detta stycke, hvilket heller icke blef återuppfördt förrän långt fram i tiden under Björn Björnsons artistiska ledning.

Kristiania teaters stängning hade varat från 15 januari till den 11 februari.

Under denna korta olycksperiod fortsatte tidningspolemiken och plågades jag af direktionens obeslutsamma förslag om allt hvad man borde göra, fortsätta operaverksamheten eller ej.

Så uppstodo skrivelser från direktionen, som erbjöd mig att behålla min plats som tillförene, utan operaverksamhet. Man bad mig underhandla med sångaren Arlberg om att förmå honom att stanna vid operan men med nedsatt lön, och samma erbjudande gjordes de öfriga operaartisterna. Naturligtvis var min ståndpunkt, beträffande mig själf, orubblig.

Naturligtvis ville jag icke i en framtid utsätta mig för en mindre intresserad publik än jag blifvit van vid. Det skulle endast ha ledt till dåliga affärer af samma kategori som Kristiania teater förut i sin fattigdom kämpat med, och operisterna hade ingen anledning att nedsätta sina pretentioner när den högst aflönade, herr Arlberg, icke ville ingå på några reduktioner, så mycket mindre då teaterns affärer voro goda. I denna kollegiala teaterstyrelsens dilemma afdingo flera af de icke så långt förut tillsatta direktörerna, och slutligen lydande mitt så ofta förgäfves uttalade råd, att endast tillsätta en direktör i stället för tre, som voro konfusa, tillsatte »Representantskapet» en ensam ny verkställande direktör, och det blef den gamle skolläraren herr rektor Müller. Det var synd om den hedersmannen, och om mig också. — Jag fick tillfälle

genom rektor Müller att förklara, att jag icke kunde stanna på min post utan opera, och ansåg det ovärdigt af styrelsen att, efter böner och uppmaningar till mig om att sätta denna opera i stånd, på grund af en punkt i kontraktet om eld och brand och sedan jag skaffat pålitligt besked om att ganska snart kunna återupptaga verksamheten igen, nu offra hela operaföretaget. Jag fann det tillika vara en förolämpning mot mig och stod fast vid min föresats att lämna teatern, men utbad mig af herr Müller att ännu en gång få infinna mig för det »samlede Formandskabet» för att se, om det vore möjligt att de eller jag kunde göra några koncessioner.

Detta möte ägde sedan *aldrig* rum, fastän öfver- och understyrelsen för teatern lät tidningarne kolportera det ryktet, att jag icke ville gå in på någon som helst förändring af mina önskningar. Först sedan jag hade lämnat Kristiania och nere i Italien läste hvilka osanningar i denna fråga utspreddos, måste jag vädja till rektor Müller och uppmana honom att rätt och sant låta i tidningarne införa, att jag icke fick min önskan uppfylld att uppträda inför Representantskapet, för att uttala mitt sista ord i denna för alla parter viktiga fråga.

Så var då denna verksamhet för mig slut, och trots allt det obehag man hade beredt mig, skildes jag med djup saknad från mitt arbete som på det högsta hade intresserat mig; jag saknade djupt min

första Kristianidirektion, framför allt den ypperliga publiken med sitt varma intresse för teatern och dess sunda smak, dess begär efter goda pjäser och sujetternas och befattningshafvandes offervillighet i ett som allt. Det hade varit ett stort och mäktigt arbete för alla, ett arbete som nästan slitit sönder mig; *nu* när vi stodo på den eröfrade borgens högsta tinnar, då sprängde förrädiske teaterräddare vår borg i luften och jag, som då ännu hade mina fötter att räkna på, fattade stafven i hand och vandrade vidare.

* * *

Öfvermått af deltagande från alla håll och så godt som inbäddad mellan blomster lämnade jag Kristiania, där jag hade en långt större krets af gynnare och vänner än jag själf drömt om. Vid affärden till södern var järnvägskupén öfverfull af Floras och minnets rika skörd, och jag hade så många tårfyllda ögon och varma handtryckningar att betrakta och mottaga, att det behagliga fastän sorgsamt afskedet åstadkom en tillfällig glömska i min hjärna af allt det bedröfliga, jag så tappert stått emot. Det tunga i situationen blef då andaktsfullt och gladt, därför att affärerna voro goda — det var som om jag reste i Försynens hägn till paradisisk hvila, och när alla hurraropen och viftningarna tagit slut, allt efter det tåget gled undan och jag intet

mera såg af staden eller människorna jag lämnat, blef jag slutligen vaggad in i en lätt dvala. Jag var ensam och ljufva minnen aflöste hvarandra. Men ingenting kändes mera uppfriskande än det oberoende och den frihet jag nu njöt af. Med himlens hjälp hoppades jag taga revanche för min störda hälsa. På grund af mina ännu goda krafter och den håg jag haft i Kristiania kunde jag ju tro mig länge stå bi och ville hasta mot det tröstande balsamskänkande landet Italien, där jag visste att själen skulle återvinna sin harmoni och få både mitt trötta sinne, mina förslappade och söndriga nerver att härdas, utan att jag behöfde grubbla allt för mycket på det kraf, jag återigen för lifsuppehållets skull måste släpa med, när jag återtog min verksamhet.

Ty till mer än det enklaste lif har aldrig min åtrå stått, och jag kände så säkert att jag aldrig skulle på pekuniär väg hinna längre än till ett knappt och tarfligt bröd, men var dock nöjd därmed. Med bröd och frukt och vin såsom hufvudingredienser skulle jag, för mitt lifsuppehälle och ett litet husrum i förhållande därtill, kunna lefva i Södern. Så mycket mera nu, då jag reste med penningfördran af Kristiania Teaters styrelse och hade rätt stora besparingar i kontanter på mig och på banken.

Jag hade stämt möte med tvenne kvinnliga släktingar till utrikes resa, fortsatte vägen ensam till Schweiz, där jag besökte den härligt belägna

kallvattenkuranstalten Schöneck sedan jag förut besökt kallvattenkuren Dietsmühle vid Wiesbaden. På bägge dessa ställen erhöj jag en god skötsel och återvann en stor del af lefnadsmod och styrka för att därefter komplettera min hälsa genom resor i det välsignade Italien.

Hvar skulle alla kroppens och själens hopade skador bättre kunna lappas och lagas än i detta gamla kulturland, ansikte mot ansikte med den skönaste natur och konst i alla riktningar och där en förständig hand, mån om sin kassa, van att lefva i måttlig besparing, fri från all lyx, lärt sig rätt finna hvad den lilla slanten är värd och ständigt, äfven i knappaste omständighet, känna sig rik, ja, rikare än eljest öfverallt på jorden. Uppfostrad med ringa begär, men med varm lust för resor och resors behag, aldrig försummande det väsentligaste, kunde jag också på min vidsträckt färd, ofta i sällskap med min brorson målaren Ernst Josephson och andra konstnärer, slå mig ner öfver allt eller i Rom, och därifrån öka mina inkomster genom korrespondensartiklar till Stockholms Dagblad. Tvenne celebra mäns dödsfall i Rom gäfvo anledning till brevväxlingens början, dessa män voro Victor Emanuel och Pius IX.

Allt sedan jag lämnade Rom skref jag till Dagens Nyheter från Italien, Paris och Österrikiska länderna. Äfven till andra tidningar skref jag.

Efterhand började jag längta tillbaka till teatern

igen och ehuru väl jag noga följde den hvar jag än uppehöll mig, så planerades nu om Nya Teatern med bref till Stockholm, och till Fritz Arlberg.

Han dref på mig att skynda hem för att där göra upp med Victor Holmqvist, som jag sökt till kompanjon, och med fru Stjernström, som då ännu egde Nya Teatern. Hur allt gick till kan jag i detta ögonblick icke redogöra för, men allt hvad Victor Holmqvist och jag kunde uppbjuda i förmåga att vinna vänner och anhängare blef gjordt. Allt artade sig till det bästa och den 17 Augusti 1897 öppnades Nya Teatern med Börjessons »Erik den fjortonde».

Här är icke meningen att beskrifva Nya Teaterns skiftande öden medan Holmqvist och jag hyrde densamma af fru Stjernström, ej heller den långa tid vi voro teaterns egare, sedan vi köpt den för en stor förmögenhet, ett obligationslån, själfva ägde vi ju ingenting, skratta ej — men vi *måste* det, — sedan vi nyss börjat under gynnsamma auspiciër.

Lyckligtvis var teaterns anseende och publikens medhåll sådant då, att vänner och väns vänner gärna köpte teaterns obligationer, hvilka vi måste utfärda för att behålla teatern, ty anstalter hade redan gjorts från kgl. teatrarnes sida för att drifva ut oss, då vi redan voro i färd med förberedelserna till Goethes »Faust» och, genom tillrådd handräckning af Fru Stjernström, hindra oss från vår verksamhet. Men vårt anbud om köp och vår förmånsrätt, enligt

kontraktet med Fru Stjernström, gjorde slag i saken. En sak, som borde haft ett bättre öde.

* * *

Hvad jag nu har att berätta om Nya Teatern är intet annat än mina fortsatta förbindelser med Henrik Ibsen och om hans dramatiska arbeten, som jag haft förmånen och lyckan att gifva på denna min egen teater. Att jag ej tordes gripa mig an med hans oändligt gedigna och präktiga drama »Keijser och Galiléer», i hvilket jag redan i Kristiania hade förälskat mig, kan man ju lätt förklara. Därefter kom hans moderna skådespel »Et Dukkehjem» med sitt pikanta och rafflande innehåll. Men med en så själfskrifven roll för Fru Hwasser, som Noras, blef detta lyckliga stycke Kgl. Dram. Teaterns tillhörighet. Stark var frestelsen för oss att gifva Ibsens nya sociala stycke »Samfundets Stötter», men redan på vintern 1879 sände författaren mig under rättelse att Kgl. Teatern, som gudbevars hittills just ej befitat sig att gifva Ibsen-stycken, med detta anbud hade förekommit alla Stockholms Teatrar och blef egare af detsamma. Han bjöd mig då att gifva »Kærlighedens Komædie» i svensk öfversättning, och för den skull erbjöd jag Harald Molander att öfversätta stycket, men öfversättningen uppskötis så länge, att äfven detta stycke slutligen också fastnade för den Kgl. Teaterns anbud.

Ibsens bref till mig i slutet af 1879 och början af 1880 göra mig bekant med alla här omtalade omständigheter samt inrymmer mig rätten att gifva de af Stjernström äldre gifna stycken och att mot nytt honorar för dessa äldre stycken få upptaga »Haermaendene på Helgeland» och »Kongsemnene» af hvilken rätt jag också senare begagnade mig.

De bägge omnämnda brefven och andra dithörande följa härjämte:

München den 17 November 1879.

Allerede for længe siden skulde jeg have besvaret Deres bref af 28 sept. men når sådant hidindtil ikke er sket, må det omflakkende rejseliv, jag indtil nu for ganske nylig har ført, tjene mig til undskyldning.

Det Kgl. Theater har allerede for længe siden fået løfte på mit nye skuespil med udelukkende ret til at opføre samme i Stockholm. Det står derfor ikke i min magt samtidigt at overdrage Deres theater rettighed til at spille stykket. Selv om jeg endnu havde havt fri rådighed over mit arbejde, vilde jeg forøvrigt ikke have set mig i stand til, af hensyn til Nya teatern, at nedstemme mine honorarfordringer, jeg er tvertimod nødt til at søge at bringe så meget som muligt ud af mine skrifter. Det er for en stor del mine honorarer jeg skall leve af.

Skulde De engang beslutte Dem till på Deres

theater at opføre »Kærlighedens Komædie» i svensk oversættelse, så vil det være nödvendigt at vi iforvejen kommer overens om betingelserne. Uden honorar vil jeg ikke kunne give min tilladelse, da det er rimeligt at kgl. dram. teatern også önsker med tiden at bringe dette stykke på scenen. Det samme gælder med hensyn til »Brand» og »Kejser og Galilæer». De rettigheder, som den nye svenske lovgivning indrömmet os norske författare, agter jeg i fuld udstrækning at göre brug af.

Som följe heraf vil jeg heller ikke kunne overlade Dem de af mine stykker, som fru Stjernström for sin person har köbt, uden förnyet honorar. Mine fordringer skal jeg stille så læmpeligt som muligt; men jeg frafalder ikke den ret, som lovgivningen nu indrömmet mig.

Jeg håber at De ikke tager mig disse afslag ilde op, og at ikke derved skal ske något afbræk i vort venskabelige forhold, og med dette håb og önske tegner jeg mig

Deres hengifne

Henrik Ibsen.

München, den 28 Januari 1880.

Det var mig meget behageligt at modtage Deres venlige brev af 10 dennes, og vil jeg ikke længer udsætte med at besvare samme.

Jeg er villig til at overlade Dem retten til at opføre »Catilina» på Nya teatern i Stockholm mod et honorar af 400 (fire hundrede) kroner såfremt første opførelse af stykket finder sted senest 31 December dette år. Hvad »Kærlighedens komedie» angår, da har der i sin tid været tale om at tage dette skuespil ved kongl. dram. teatern; senere har jeg imidlertid icke hørt videre til sagen, og jeg skal fra min side ikke bringe den i erindring. Skulde der fra det teater ikke i denne anledning inden först-kommende 1 Juli fremkomme något forslag om at få spille stykket i næste sæson, så er jeg villig til at overlade det till Dem mod et honorar af 400 kronor, ligesom for Catilina, så fremt stykket af Dem bringes till opførelse senest 31 December 1881.

»Hærmændene på Helgeland» og »Kongsemnerne» kan under Deres direktionstid opføres på Nya teatern mod et honorar af 100 (et hundrede) kroner for *hvert* af disse stykker.

Jeg håber De icke vil finde disse mine fordringer ubillige og jeg på min side glæder mig til at få någle af mine arbejder præsenterede for den Stockholmska almenhed, under artistisk ledelse af Dem, der så mången gång har vist, hvad de förmår i den retning, som i så mange andre. Jeg har en mistanke om at et genomgående nyt scenarrangement vil vise sig at vare nödvendigt ialfald for »Kongsemnernes» vedkommende.

Det glæder mig meget at erfare at Deres nye

foretagande går så godt, og i det jeg fremdeles
 ønsker Dem alt muligt held tegner jeg mig

Deres hengivne

Henrik Ibsen.

I Januari 1882 tillskref mig Ibsen sina tankar
 om resultatet af skådespelet *Catilinas* uppförande på
 min teater, där det icke hade någon synnerlig fram-
 gång.

Då jag tydligen genom brevväxlingen med för-
 fattaren märkte, att han var angelägen att få detta
 nyss omarbetade ungdomsdrama uppfördt i Stock-
 holm och visste, att jag i allt ville vara honom till-
 mötesgående och att jag, ju lika gärna som förr,
 ville försöka att bereda honom en framgång med
 att upptaga hans »*Catilina*», insåg han troligen ock-
 så själf, att jag kanske vågade för mycket genom
 att gifva stycket med de icke fullt mogna krafter,
 som stodo mig till buds i de svåra kvinnorollerna;
 och då icke heller herr Hillberg blef så lyckad i
 titelrollen, att han väckte något synnerligt intresse,
 så hade både Ibsen och jag förhastat oss.

Säkert hade också Ibsens sista moderna stycken
 fört hans publik in i den nya riktning af dramatisk
 konst på scenen, som han i sina senast omnämnda
 moderna arbeten lagt sig vinn om, hvaribland »*En
 folkefiende*» var ett non plus ultra arbete bland de
 första af hans nutida dramer.

Om alla dessa angelägenheter skref mig Ibsen från Rom 1879—1880 ofvanstående och 1882 här nedan bifogade bref:

Rom den 25 Januari 1882.

Af deres sidste venlige brev erfarer jeg at Cati-lina ved opførelsen i Stockholm ikke har havt den fremgang som De, og ligeledes jeg, havde ventet. Jeg holder adskilligt på dette drama og mener fremdeles at det må gøre en icke ringa scenisk virkning når det får en i alle henseender og på alle punkter udmerket udførelse. Men dette sidste er rigtignok også en aldeles nødvendig betingelse.

Det gør mig ondt at jeg ikke ser mig i stand til at indrømme nogen reduktion af det fastsatte honorar. De fordringer, jeg har opstillet, forekommer mig så beskedne, at jeg ikke synes at jeg kan gå lavere ned. Stjernström har, som De ved, i sin tid måttet betala meget højere priser for mine stykker. Det samme har været tilfældet med teatrene i Göteborg, och i Bergen. Ja, endog de rejsende skuespildirektörer August Rasmussen og Åbjörnson har stedse erlagt højere honorarer, end jeg har förlangt af Nya teatern i Stockholm under deres direktionstid.

— — — — —
 Jeg vilde derfor være Dem särdeles forbunden om De en af de nærmeste dage vilde vise mig den store tjeneste at sende mig belöbet direkte herved

til Rom i en vekselse eller anvisning på Paris, da en sådan her lettest kan omsettes.

Fra kongl. teatern har jeg intet hørt angående opførelsen af »Kærlighedens Komedie» og det står Dem således frit for at give stykket i næste sæson. Jag beder Dem bringe Herr Molander * min hilsning og sige ham at jeg fuldkommen stoler på ham og at jeg ikke anser det nødvendigt at erholde oversættelsen herved til gennemsyn. Dette skulde blot fordrøje arbejdet og være till ingen nytte.

Med vore hjerteligste hilsninger tegner jeg mig
Deres venskabeligst forbundne

Henrik Ibsen.

Under tiden hade det ännu icke blifvit afgjort hvilken teater som skulle komma med »Kærlighedens komedie», men det blef slutligen Dram. teatern, som framförde det på en för alla parter passande tidpunkt. Jag vände min håg däremot helt och hållet till mitt mångåriga beslut att ändtligen bringa det i den Ibsenska vågskålen så tungt vägande »Brand» i dagen. Jag visste också, att jag därvidlag skulle få vara ensam om äran och mödan.

Om Ibsens nyare stycken från och med »Vildanden» har jag dels icke känt stor lust, dels icke haft tillfälle att kunna göra något anbud, men hela denna riktning af Ibsens dramatiska verksamhet har

* Öfversättaren.

heller icke — jag vågar säga det — varit så frestande för mig och rent ut sagdt: jag har icke kunnat fullt intressera mig för dessa styckens i så mångas tanke omtvistade värde. De hade omstöpt publikens hitintills varande smak för Ibsen. Detta omslag hos både publiken och författaren var mindre lyckligt, ty härmed uppstod det spel med gåtfulla ämnen och paradoxer, det töcken i hvilket Ibsen eller de handlande figurerna mot slutet af hvarje stycke förenade sig till gåtfulla molnbildningar, som man hade svårt att skingra eller upplösa. De lämnade mer eller mindre ett frågetecken efter sig, och det tycktes roa författaren att sitta på understol och låta de nyfikna undra och fråga, eller det blef i hvarje fall en god bokhandelsspekulation.

Nu vid hans 70 års jubileum, är allt hvad han skrifvit, »mästerstycken», — få se, 70 år härefter, hvad man då säger.

Att man *nu* gör honom till de lefvande dramatikernas mästare är under alla omständigheter rätt, men jag ber om en plats bredvid honom — för Eschageray.

När Gjengangere var ny, blef jag, trots läkarnes kritiska öfvertygelse om att patologien i detta stycke hade blifvit slagen i ansiktet, dock så betagen i styckets anläggning och karaktärernas skildring, att jag, då stycket nästan öfverallt från våra teatrar refuserades, ändå blef högst förtjust i detsamma, men vågade för min kompanjons skull fegt nog ej gifva

det. Då kom lyckligtvis August Lindberg med begäran om att få uppföra stycket med sitt sällskap på Nya Teatern. Det bifall, jag väntat mig af detta stycke, kom nu till sin rätt, och det glädde mig att denna framgång egde rum på Nya Teaterns tiljor. Ibsens och August Lindbergs framgångar med detta stycke skänkte mig stor glädje. Det psykologiska i stycket segrade ej, men det var den riktiga dramatiska stegringen som vann priset. Ett af de mest uppskakande stycken jag känner.

Några gånger under min verksamhet vid Nya Teatern besökte Ibsen Stockholm och vid åtskilliga gemensamma besök träffade vi då åtskilliga intressanta personer af den litterära och konstnärliga världen, isynnerhet hos fru Charlotte Leffler-Edgren, som bland sina andra älskvärda egenskaper också hade den, att bereda sina gäster behagliga stunder i skydd af hennes egen framstående ställning, konstnärliga liflighet och intelligens. Den offentliga fest som i Stockholm då gafs till Ibsens firande, där han höll ett märkligt tal och var mer än älskvärd, glömmet jag ej så lätt. Vid den fest i Stockholm, som nu efter hans jubileum 1898 gifvits under hans triumftåg genom Skandinavien, har min långa sjukdom förjudit mig att närvara.

En dag under mina sommarresor, efter en morgonpromenad i Dresden bland mycket gammalt

bekant af lokala föremål, allt känt sedan min ungdom, då jag konditionerade i en Dresdens bokhandel, sökte jag upp den norske bildhuggaren Middelthun, med hvilken jag några dagar kort förut varit tillsammans i Berlin, och som nu begifvit sig till Dresden. Med honom begaf jag mig sedan till Henrik Ibsen, som under denna sommar låg kvar i Dresden och icke rest till södern, därför att han ämnat sig hem till norden. Denna underrättelse gjorde mig glad både för hans egen, norrmännens och min skull, men jag tänkte, att han väl icke skulle stanna länge i hemmet. Vi träffade både Ibsen och hans fru. Med Middelthun spisade jag middag på en känd restaurant vid Elbe-Brücke i själfva flodskummet. Sedan uppsökte vi Ibsen enligt aftal, vi inspekterade med honom diverse monumenter i staden, som Middelthun önskat bese, och sist ställde vi färden till Grosser Garten, där vi på Ibsens rekommendation drucko duktigt med öl och spisade till kvällen. Vi underhöllo hvarandra med verkligt behagliga ämnen ända till sängdags. Det var intressant att både se och höra de bägge nobla och fina andarne utbyta tankar. Middelthun var en ovanligt aristokratisk konstnär, som vältaligt med sin nobla hand smyckat sitt fädernesland och i synnerhet Kristiania med några ytterst framstående bronsbilder af sina samtida. Under hempromenaden hade vi tillfälle att uppmärksamma det myckna nya af arkitektur i Dresden, som blifvit en stor, elegant och dyr stad,

Därmed fortsatte jag den följande dagen i större utsträckning, besökte museum och hann där taga reda på mina gamla praktstycken och hörde massan under Krebs anförande i Katholische Hofkirche, träffade efter aftal senare samman hos mig med Middelthun och Ibsen och promenerade med dem åter till den ovanligt vackra Zoologiska parken och spisade i Grosser Gartens »Wirthschaft» i det fria, der vi njöto af solnedgången som på det mest måleriska vis hade arrangerat sig för att höja de ståtliga gamla bekanta trädens effekt. Jag hade tillfälle göra nya iakttagelser beträffande Ibsens mångsidiga kunskapslystnad och meddelsamhet, parade med hans stora älskvärdhet.

Efter några timmars studier i gipsafgjutningsmuseum följande dag, åt jag middag med Middelthun på Brühlsche Terrasse. På aftonen var jag med Ibsen, som sökte upp mig på terrassen, hvar ifrån vi öfver promenaden och de nya kvarteren gingo genom den eleganta Pragerstrasse till restauranten vid »Böhmischer Bahnhof». Denna eftermiddag och afton hade jag största glädjen af sammanvaron med Ibsen; vi voro nu för oss själfva och samtalade om våra respektive länder, hufvudstäder och landsmän, ej heller förglömmade Tyskland och hade mycket intressant upplefvadt att framdraga. Ett helt galleri af män af både första, andra och tredje klassens teaterfolk fingo draga förbi oss i revy. Bland dem befunno sig teaterdirektörer, intendenten,

författare etc. Där fälldes hårda ord, men också ganska milda.

Följande dags eftermiddag tillbragte jag med promenader i Neustadt; på kvällen besökte jag den där belägna Dresdens Kungl. Hofteater (Neustadt), före detta privatteater, som, liksom dramatiska teatern i Stockholm för komedien och lustspelen blifvit inköpt för den Kungl. teaterns räkning. Man gaf där Paul Lindaus nya stycke »Maria och Magdalena» i en så dålig föreställning som möjligt; det hela stod så lågt under framställningen i Kristiania, att Norrmännen med stolthet skulle hafva kunnat visa Tyskarne ett af deras egna stycken bättre speladt; jag vet ingen som var bättre i sin roll än någon vid Kristiania teater, och det hela gjorde på mig ett i hög grad pinsamt intryck. Samspelet och uppsättningen voro dåliga — nej, det var under en epok då det såg ut att vara slut med den tyska skådespelarekonsten.

Jag fortsatte ännu en tid att resa i Sachsiska Schweiz, in i Böhmen; men i Teplitz kunde jag icke längre uthärda den förfärliga värme som denna sommar plågade mig mer än annars och kunde icke motstå frestelsen att hastigt bege mig hem till Norge igen, där jag visste att Öfverstelöjtnant Brochs inbjudning att i hans sällskap följa Opmaalingens (topografiska kårens) ångbåt längs Norges västkust och in i alla fjordarna för mätningars skull, som kåren denna sommar företog, ej var för sent att an-

taga. Det var en af de härligaste och mest stortade resor jag någonsin gjort, både till sjös och till lands, och från norsk synpunkt, och äfven från min egen, var planen för denna resa ovanligt lyckad. Öfverstelöjtnant Broch (som var Topografiska kårens chef) lät båten lägga till där han och jag ville stiga i land, och fortsatte vi flera dagar våra landresor ända tills att båten efter uppgjord plan hämtade oss vid en annan strand för att föra oss in i en ny fjord, och på så vis hunno vi till slut genom Nordfjord till hafs, och från Molde togo vi landsvägen till Væblungsnæs och Romsdalen, hvarifrån jag sedan reste ensam genom Gudbrandsdalen hem till Kristiania.

* * *

Min nyss uttalade pessimistiska uppfattning om några af de tyska teatrarnes artistiska ståndpunkt, där icke heller allt är guld som glimmar, trots framstående undantag, hade, efter min egen större utveckling, flere gånger föranledt tankeutbyten och dispyter med Ibsen, som icke gärna hörde, att jag dömde så strängt om de sceniska tyska artisterna vid talscenen, som jag ofta gjorde. Han menade tro på, att i det stora hela voro de utmärkta och fann det tvärtom naturligt, att man lika gärna kunde slösa sitt beröm på dem; men det märktes på hans resonement, att han icke själf var så säker om hur det

förhöll sig. Hans beröm utgick nästan på ett hierarkiskt disciplinärt sätt, liksom vore man, när man var en så ansedd författare i Tyskland som han, på senare tiden mycket hedrad och uppburen, också pliktskyldigast tvungen att tycka allting vara bra, som var tyskt — och vore enligt lojal tyskreglementerad ordning och hörsamhet aldrig befogad att klandra något som var kungligt och därför till hvarje pris borde höja den kejsrerliga tyska konsten, liksom den tyska krigsmakten — hvarhelst den uppenbarade sig. Dessa dispyter förekommo ofta i Dresden, och äfven i München, där jag efter de flesta teaterbesök hade många ganska svåra anmärkningar om det hela i allmänhet eller i detaljer och om de uppträdandes fel eller lyten att göra. Jag minns såväl, en gång efter ett stort Shakspearestycke, och en annan gång efter Björnsons »En Fallit» i München, att jag riktigt förargade Ibsen med mina stränga anmärkningar, och blef han då ond och blek och for ut ungefär så här: »Men Josephson, hur kan Ni säga så? Det är ju icke möjligt, att dessa artister kunna spela illa; de äro ju ansedda för de bästa vi ha», hvarpå jag svarade: »Första rangens skådespelare, premieraktörer, kunna också spela dåligt hvar som helst, när de icke vilja spela bra eller göra sig möda; det är icke alltid lätt att kunna spela bra, och säg mig själf: tycker Ni då, att de äro så utmärkta? Ni går ju sällan på spektaklet, har Ni sagt mig, och tycker Ni, uppriktigt, att de spela så bra

— exempelvis i våra nordiska stycken, i t. ex. Björnsons eller Edra egna?»

Ibsen brummade ett sakta knorrande n-e-j!
 — — Jag frågade ytterligare för att få honom mera uppriktig, då jag hörde att han drog på målet: »näm n ett stycke då, där Ni varit fullt gripen af utförandet, t. ex. i ett af Edra egna?» hvarpå han skrattande och skälmaktigt humoristiskt eller litet ironiskt svarade: »Ack, jag går ju nästan aldrig dit.» —

En uppriktig bekännelse från hans sida, som jag alltid väntat få höra, och samtalet om tysk teaterkonst förekom oss emellan sedan mycket sällan. Med Ibsen förhåller sig på samma vis som med de fleste dramaturger och stora dramatiska författare. De bevista icke ofta spektaklerna och se nästan aldrig om ett stycke, som de känna förut. Visst icke sina egna.

Ännu en gång besökte jag Dresden medan Ibsen ännu var bosatt där och vill icke underlåta att framställa några drag af intrycken och det vanliga lifvet i hans hus. Och likadant gick det till i hans hem i München.

Rätt ofta hade jag förundrat mig öfver hans sons personlighet. Jag hade råkat Sigurd Ibsen några gånger på promenader i eller utom staden och alltid funnit den unge, vackre och elegante mannen mycket egendomlig, sluten och liksom grubblande. Detta lynne passade ju mycket bra till den

karrier, han, enligt åtskilliga rykten, ämnade beträda; nämligen politikerns och diplomatens. Han var ju ännu ung och hade många allvarliga examina att bestå; men man märkte redan, att hans håg var vidtfamnande och att han var mycket äregirig. Ett besynnerligt rykte som utspreddes af hans bekanta och ännu starkare befastades i München, sedan Henrik Ibsen flyttat dit, var att herr Sigurd led af äregirig afundsjuke mot sin fader. Det var under de år, då Ibsens författarerykte allt mer började stiga i Tyskland, där många af hans stycken redan vunnit terräng både på hof- och privatteatrarne och där han med säkerhet kunde vänta ännu många större framgångar.

Det är ju heller icke otroligt, att en yngling som ännu ingenting är, och för hvilken lyckans sol ej heller skulle gå så fort upp, brinner af åtrå, om ock till ett annat lefnadsmål, att upphinna den rastlöst arbetande faderns af segrar åtföljda framgångar.

Då jag rätt ofta helt anspråkslöst var inbjuden till middags- eller aftonspisning i Ibsens hem, lade jag med synnerlig uppmärksamhet och öfverraskning märke till, att den unge Ibsen vid matdags i sista minuten gjorde sin entré, bugade sig djupt som en främmande för föräldrarne och satte sig tyst till bords. I detta hus, där det alltid gick tyst och stilla till, yttrades nästan aldrig vid främmandes närvaro ett ord mellan far och son, och när fadern

någon gång gjorde det, eller modern, svarade sonen alltid med endast några få ord, men mycket långsamt och högtidligt. Om detta afmätta sätt var af god diplomatisk skola eller metod, så var det dock föga diplomatiskt i familjärt hänseende, det var tungt att se och höra för mig, som var van vid annat i de många mig nära stående släktingars och främmandes hus, där jag umgåtts, såväl hemma i Sverige som borta. Men det är ju möjligt, att Henrik Ibsen, med sin blick på tingen, med afsikt hade gjort den unges uppfostran så korrekt; efter måltiderna försvann den unge mannen strax med samma stela buggningsceremonier som före middagen. Troligen hade han då viktiga studier, som den tiden på dagen upptog honom.

Efter några år, då jag besökte det Ibsenska huset i München, både före och efter familjens längre Romresor, fortsattes, trots årens förlopp, samma ceremonier mellan föräldrar och son, som jag redan i Dresden iakttagit. Under några spatserturer, som jag gjorde i sällskap med den unge Ibsen, fann jag honom mycket fin i sitt sätt, ceremoniös men älskvärd och underhållande i sin konversation när man ledt honom in på ett ämne som tycktes intressera honom.

Sedan råkade jag honom mycket i Stockholm då han tillträdt sin diplomatiska bana i utrikesdepartementet, och besökte han ofta Nya Teatern och syntes uppenbarligen intresserad för min framgång med faderns stycken.

Det karaktäristiska i Ibsens hem, när frun och herrn ensamma med mig efter måltiden sutto kvar vid bordet, var egentligen det lilla gemytliga grälet, som jag nog, i min ifver att få Ibsen att tala om Norge, hade satt i scen, för att i tid och otid väcka hans hågkomster och upplifva hans ganska ringa intresse för att återse fosterlandet och bosätta sig där, ty dit framför allt hörde han ändå, det lade jag särskildt an på. Han hade ju förlagt hela sin tankegång i sina moderna stycken till norska interiörer och exteriörer. Han byggde ju pjesernas handling och karaktär på norsk grund och norska typer. Hur småstadsaktigt det än var i hans hemland, för det ändamålet han behöfde dessa människor fullt karaktäristiska och utpräglade, gjorde han dem till fullgoda typiska världsborgare. Han skulle ju visserligen i de stora europeiska städerna ha funnit fullständigare typer för sina moderna borgerliga stycken och för sina skildrade figurer och därigenom fått ett rikare sceneri och större omväxling inom samma ram; ty de karaktärer eller egenskaper, han prisar eller gisslar, äro ju allmängiltiga och ändå speciellt norska. Han ville påtagligen icke skildra hvarken goda eller dåliga människor annat än i norska skepnader, hvilka han trodde sig bättre ha studerat och känt, ty då han hvarken är mera hemmastadd i engelska eller franska samhällslifvet eller språken och hvarken i länderna där dessa språk talas eller i hvardagsförhållandena hunnit djupare intränga till följd af sin

passivitet, så föredrog han hellre att förlägga sitt sceneri till sitt fosterland, från hvilket hans stycken allra först gingo genaste vägen till Tyskland, där nordens människor och deras seder och bruk liksom deras språk är bättre känt och förstådt; och ej heller har Ibsen, enligt min tanke, hvarken genom sin egen specialitet eller sitt universella intresse så studerat de stora länderna och deras innevånare i Frankrike och England eller det södra Tyskland så, att han kunnat finna de för honom passande figurerna; därigenom ha också de ständigt återkommande rätt ofta besynnerliga norska karaktärerna så ofta blifvit sig lika och ganska oförståeliga för de öfriga folken utanför den skandinaviska halfön. Jag har sett Ibsens stycken väl spelade i England och Tyskland, men aldrig utan grofva bockar hos en eller annan af hufvudpersonerna.

För att återkomma till samkvämet vid Ibsens goda matbord, så underhöllo vi oss bäst när vi sutto kvar vid kaffet och på kvällen, när han lät hämta eller från eget förråd lät uppslå det skummande fatölet i en stor glastillbringare hvilken stod bredvid honom på golvet och som han själf skötte då seidlarne åter skulle fyllas. På regelbundet vis och ännu tidigt på aftonen skildes man åt, men — af alla de vackra rummen, han, t. ex. i München, bebodde under tiden för mina besök och som gjorde ett behagligt och fint intryck med sina många italienska oljeporträtt och andra taflor, som Ibsen i Italien

samlat, såg jag aldrig hans arbetsrum, där han skrifvit så många af sina böcker, och jag inbillar mig att icke så många af dem, som besökte honom, i detta fall varit bättre gynnade än jag. I dess ställe fick jag desto mera njuta af hans personliga sällskap på våra långa promenader, som ofta ställdes långt utom staden. Han hade så noga reda på de små landtliga vinkneiperna, där man drack ett godt och hälsosamt Tyrolerlandtvin, som hade sin extra bouquet, som också gaf honom lust att lätta sitt hjärta, bli språksam och förtrolig, eller också ställdes kosan till den härliga parken »Englischer Garten», där man i olika »Wirthschaften», fyllda af gäster af bägge könen och af den finaste publik, kunde njuta af de utsöktaste ölbryggeriernas produkter accompanerade af utmärkta orkestrar.

Inom staden München voro »Das Königliche Bräuhaus» både i dess förra sluskiga och dess nya finare gestalt hans förnämsta tillhåll för det präktiga skummande kungliga bayerska ölets skull, och där ha vi ofta under rätt många seidlars tömmande pratat eller tegat bort många timmar. Alla stamkunderna kände igen Ibsen och talade om honom, men själf uppsökte han ingen af gästerna, utan förblef troget vid min sida.

Äfven följde jag honom till Achatz' hotell och världshus, där man egentligen drack förmiddagsölet och åt frukostbiten; om kvällarne är där musik och trädgårdsrestaurant. På denna Achatz' restaurant

träffades isynnerhet om förmiddagarne framstående personer inom den vetenskapliga och litterära världen, bland hvilka många af Ibsens bekanta; samma personer som Ibsen äfven i läseföreningen »Museum» under sina studier bland in- och utländska tidningar och tidskrifter stiftade bekantskap med. Ibsens älskingskafé var Maximilians-kaféet och andra sedan i samma genre, ehuru väl vi äfven besökte några af de många andra nya, som då uppstodo elegantare än i den gamla Probstska genren, med deras enkla kvinnliga uniformerade upppassning. Redan i Dresden, när han var bosatt där, besökte han gärna Brühlska terrassen, en och annan restaurant i trakten af Wildsdrufferplatz, samt Café Français i en af alléerna kring gamla staden, der bland utländska tidningar äfven funnos svenska och norska. Där var det största främlingsbesöket.

Jag hade så fäst mig vid Ibsen, att jag riktigt längtade efter sommarferierna medan jag var i Kristiania för att åter få träffa honom och vara tillsammans med honom någon tid af sommaren. Så hade jag också glädjen af att tillbringa några dagar med honom då han slagit sig ner under sommaren med sin familj i byn Gossensass i Tyrolen, hvarifrån han tillskref mig 1884.

Gossensass am Brenner, Tyrol,
den 20 September 1884.

»Når jeg først idag tager for mig til besvarelse

af Deres fire måneder gamle brev, så ved jeg ikke anden undskyldning at anføre end den omstændighed at jeg i disse måneder daglig har været optaget af mit nye skuespil, som nu endelig er under trykning og vil udkomme i oktober.

Det skulde glæde mig om det denne gang blev till virkelighed med opførelsen af »Kærlighedens komedie«, der oftere har været stillet i udsigt uden at realiseras. Jeg må tilstå at jeg ikke gerne vilde vente længer med at se dette stykke indført på den svenske scene, og jeg tror at burde underrette Dem om — for det tilfælde at de icke ved det, — at en anden oversættelse af samme skuespil allerede ligger færdig. Förelöbig har jeg imidlertid næglet vedkommende den begærede tilladelse til at lade denne oversættelse komme till opførelse i Sverige, og ligeså har jeg forbudt trykning af samme. Jeg må ju naturligtvis foretrække en oversættelse fra en så begavet dramatiker som Harald Molander fremfor enhver anden; men jeg nærer tillige en viss frygt for at hans egen dramatiske produktion lægger så stærkt beslag på hans tid at oversættelsen kanske får henstå indtil videre. Dette vilde jo være så ganske rimeligt. Vi får nu se!

Med stor interesse imödeser jeg opførelsen af »Brand« under Deres ledelse. Som honorar betinger jeg mig kun 400 kroner, men må dertil knytte den betingelse at honoraret indbetales til justitsråd Hegel, Gyldendalske boghandel i Köbenhavn, så snart den

förste opførelse har fundet sted. Derhos må jeg af visse grunde gøre udtrykkelig opmærksom på at dette mit tilbud gælder for så vidt »Brand» kommer til opførelse i indeværende sæson.

At give Dem noget løfte på mit nye skuespil ser jeg mig ikke i stand til. Ved kongl dr. teatern indbringer et nyt dramatisk arbejde mig et langt betydeligere honorar, end jeg hos Dem torde gøre regning på. Dette er et hensyn, som jeg ikke kan bortse fra; thi det er for en væsentlig del mine teaterhonorarer, jeg lever af og rejser for.

Her i Gossensass blir jeg indtill midten af oktober. Om vi denne vinter vender tilbage till Rom, afhænger af koleran. Men i ethvert tilfælde vil breve, adresserede til Consolato di Svezia & Norvegia, Roma, komme mig i hænde.

Min hustru og min søn har besøgt Nordkap i sommer og opholder sig nu i Kristiania, jeg venter dem hid i slutten af denne måned. Jeg selv var i forrige uge på besøg hos Bjørnsons, der bor i Schwaz ved Innsbrück.

Med de bedste hilsninger tegner jeg mig
Deres venskabeligst forbundne

Henrik Ibsen.»

Trakten var mig förut väl bekant från min första resa genom Tyrolen, då man byggde Brenner-banan utmed Etsch-flodens språng och genom Bren-

ner-Alp, då jag hade min station i den lilla lifliga staden Sterzing, som var liksom den brännpunkt, där alla människor togo in under järnvägsbyggnadens villervalla, då massor af arbetare från alla länder och omgifningar hade sitt tillhåll där. Resande från alla kanter där i trakten stötte samman vid postdiligensens afgang eller ankomst; där var då munterhet och vin i brio i alla håll och vrår och denna munterhet och vinet hafva, sedan banan blef färdig, installerat sig i allt högre grad på alla närbelägna platser. En sådan plats är också Gossensass, med förkärlek besökt af turister, lärde och artister af alla slag, som söka sig passande sommarvistelse. Tyrolen själf är ju till sin natur utomordentligt skönt och storartadt med Italien inpå näsan, alltså bjudande ett af de läckraste sommarnöjen man kan tänka sig, också specielt för en nordbo, som där finner många sköna vattendrag och vattenfall mellan skogbevuxna klippor ofta med hjässorna betäckta af snö, och blicken hinner ända ned till Italiens blomstrande fält och städer på vägen till Verona och Venedig.

Här hade Ibsen slagit sig ned och med honom hade följt professor Lorenz Dietrichson. Herrarne voro åtföljda af sina fruar. Kring värdshuset, i äkta Tyrolerstil, utbreda sig långa skogsvägar och gator med äkta små tyrolerbostäder för resande och gäster. I en af dessa byggnader, annex till värdshuset, bodde mina bekanta norrmän på sin sommarfärd; jag tog själf in i en liten tyrolerboning ej långt därifrån

och naturligtvis intog jag mina måltider i sällskap med Ibsens och Dietrichsons utanför eller i värdshüssalen, där man placerade sig i obunden form kring långa spjälbord på hårda tyroler-trästolar och under skämt och glam — ja, äfven under allvarstämning åt värdens goda mat eller drack af det starka och sunda tyrolervinet och smakade af den mångsidigt utbildade fruktymnighet som skocktals kom ifrån alla de rika nejderna. Man kände sig kry och pigg i denna värld och troligen, för att jag skulle krya upp mig ännu mer, blef jag af misstag med iskallt vatten öfversköljd af min värdinna då jag stod i tankarne nedanför balkongen till det hus jag bebodde. Hon sköljde nämligen grönsaker och frukt i en stor rund balja, tappade vattnet som flödande rann ned öfver mig. Den tid som gick åt för att torka och byta om kläder gjorde att jag försummade middagstimman och måste försaka en utlofvad god rätt, af hvilken intet mera fanns kvar då jag återkom, så stark hade aptiten den dagen varit, och sammansättningen af min omklädsel visade mig heller inte mycket till min fördel. De muntra gästerna tyckte att mitt missöde varit mycket roligt, men efter kaffet återkom mitt humör och voro vi alla snart ute till promenader, nöjen och lekar.

Bland promenader jag gjort med Ibsen, voro några af de angenämaste de, som vi företogo kring Gossensass. Han förde mig på de vackraste vägar och stigar, där vi ständigt hörde den brusande floden

och de högt talande vattenfallen, där vi oupphörligt hade nordisk natur kring oss och blickade i fjärran på fästen och borgar, idylliska städer och byar och små Italienska landskapsstycken.

Vi talade också mycket om Kristianias teater och om »Brand», Ibsens kanske mest storslagna stycke på grund af dess religiösa idé, planlagd som hans mest tankedigra och djupgående drama, som ända till hjärteroten ovillkorligen griper hvarje människa, af hvilken tro man än må vara. I många år hade jag tänkt på och slutligen bestämt mig för att gifva äfven detta sublima drama, som kanske också främst af alla mest tilltalat hela hans läsande publik, både för karakterernas och diktens skull.

Det grämer mig, att en sådan skald som Ibsen en gång offentligt uttalat, att han råder hvarje dramatisk författare att bestämma sig för prosaformen i stället för versens onödiga påhäng, som endast besvärar det klara och tydliga uttalandet af hvad människan i alla skiften har att säga. Att en man, som själf skrifvit en sådan präktig vers som han och själf skrifvit sådana verser som de tillgenren olikartade styckena »Kjærlighedens Komædie», »Brand» m. fl. kan vilja skrämman de unga diktarne med en dylik mening, det kan man knappt förstå. Lyckligtvis lefva ännu bland människorna genom sina dramatiska verk både Shakspeare och Molière, och man kan gärna göra den stolta iakttagelsen att, om också Ibsens egen prosa i de moderna styckena är mönstergill

och skön, hafva dock icke de härliga stycken, han skänkt oss i bunden stil, förbleknat. Att bortlägga versen i den sceniska diktningens värld är blott ett förhastadt, ej så illa menadt problem, som i längden aldrig kan få en verklig tillämpning, ty med styckets fabel och idé kommer ju också uttryckssättet, som ämnet begär och som författaren måste efter ingivelse följa. Mycket kan därvidlag bero af författarens smak eller talang. Uti den orimmade jamben har det allvarliga stycket, liksom i den rimmade alexandrinen komedien det ypperligaste uttryck. Och ej heller tror jag, att rådet att lägga bort versformen ens kan hejda den som skrifer dålig vers. Till och med bland stora skalders hafva många funnits synda mot bättre vetande och i dunkla ögonblick låtit komma sig en förirring eller förvirring till last »*Interdum dormitat Homerus*», som man säger. Orsaken till den dåliga versen kan bero på många omständigheter, på vårdslösheten i grammatik och i formfelaktigheter, osäkert öra, distraktion, ohälsa, sjuklig sinnestämning hos diktaren — och svårigheter af alla slag, hvilkas innersta orsak måhända icke alltid är uppenbar för författaren själf eller fattlig för den ytliga kritiken.

* * *

Nu förrunno några år under hvilka jag hade ämnat Kr istiania teater och lefde i ro och hvila

från hvarje slags teaterbestyr, men min vänskapliga beröring med Henrik Ibsen fortsattes genom samvaro i utlandet och genom brevväxling.

Sedan jag 1879 med min kompanjon Victor Holmqvist öppnat Nya Teatern i Stockholm hade jag förmånen att äfven där uppsätta rätt många af Henrik Ibsens stycken, såsom: »Kongsemnene», »Catilina» m. fl. August Lindberg med trupp uppförde som gästspel på Nya Teatern »Gjengangere». Till Ibsens modernt sociala stycken blef Dramatiska Teatern till största delen ägare.

Jag nöjde mig med den ära Ibsen visade mig genom att anförtro mig sin gigantiska dikt »Brand», hvars cykel af storslagna allvarliga fresker lågo mig och min ordnande iscensättningstalang lika nära som de figurrika akvarellerna i »Peer Gynt».

Efter »Brands» uppförande emottog jag följande bref af Ibsen från Rom, hvarifrån han, efter »Brands» uppförande i Stockholm, sänder mig sina tacksamma välönskningar jämte uttrycken af sin belåtenhet för det sätt, på hvilket jag lyckats att tillfredsställa hans fordringar med detta styckes framförande på scenen. Jag var då den förste teaterdirektör som vågat detta storverk, och jag skulle gärna vilja hoppas, liksom Ibsen själf, att detta icke heller må ha varit den sista gång, som hans frejdade och mitt anspråkslösa namn nämnas samman i den nordiska scenkonstens historia.

Rom den 9 April 1885.

»I disse dage har jeg fra Stockholm modtaget meddelelser og en mængde tidninger, som med en ganske uvanlig samstemmighed udtaler sig om opførelsen af »Brand» på Nya teatern.

Stykkets opførelse kom mig uventet og overraskende; jeg vidste ikke at den var så nær forestående; jeg begyndte allerede at frygte for att den var udsat till næste år.

Så meget større var derfor også min glæde da jeg modtog Deres og min søns telegrammer og deraf erfarede at Deres modige — ja, jeg kan vel gerne sige forvovne foretagende var bleven kronet med en så afgjort sejr.

Det er nu over ti år siden at De første gang for mig antydede den plan, som de nu på ett så lykkeligt sæt har gennemført. Jeg havde i mellemtiden næsten tabt sagen af sigte; men jeg ser nu at De har holdt trofast ud indtil gennemførelsen kunde ske. Og af flere grunde tror jeg at et heldigere tidspunkt end det nuværende ikke kunde vælges.

Tillad mig derfor at sende Dem min hjerteligste og venskabeligste tak fordi De atter har sat Deres overlegsne evner og dygtighed som teaterstyrer ind på et foretagende, som endnu en gang knytter vore navne sammen i vor dramatiske kunsts historie. Det er ikke første gang at vi står således, og jeg har

det håb, att det heller ikke blir den sidste. Jeg har nemlig fremdeles i hovedet en hel hob digteriske galskaber, som jeg nok tror der kan gøres ganske bra skuespil ud af.

Og så må De ligeledes overbringe min bedste tak og hilsen til samtlige medvirkende vid Nya teatren, — först og fremst til Herr Hillberg, uden hvem De vel neppe var gåt i værk med opførelsen i denne vinter.

Gid jeg kunde sende en lignende tak til Stockholms teatersögende almenhed og dets presse! Men det går nu ikke an. Jeg vil derfor kun sige Dem at all den varme tilslutning, jeg nu har fåt ett nyt vidnesbyrd om, har for mig været en stor glæde. Den har hos mig udvisket indtrykket af alle de kolde uforstående öjne, som De nok selv erindrer fra et visst andet sted i det höje Norden.

Gid lykken må följte Dem *der*, hvor De nu virker! Lev vel for denne gang.

Deres hengivne

Henrik Ibsen.

Enligt min egen åsikt hade ofvannämnda Ibsens storslagna diktverk skänkt mig all den inspiration, som i helhet och detalj behöfdes för att så nära fullkomligheten som möjligt på värdigt sätt mötas på vägen med själfva diktaren. Det var väl att jag hade en så präktig skådespelare som herr Emil

Hillberg för att framställa, »Brand» den sublimeskapelsen af titelrollen och fru Hwasser-Engelbrecht till Agnes framställarinna.

Öfver hela stycket låg den rätta stämningen, öfver alla de deltagande och icke minst i de trogna nordiska dekorationsstaforna. Öfver alltsammans tror jag att försynen vakade, och denna belöning torde också en gång göra den i nyskepnad uppträdande nationella Dramatiska teatern i Stockholm benägen för att förnya detta försök med det oupphinneliga styckets återupptagande, som inom Nordens litteratur kan kallas utvaldt och helgadt.

Kristiania Teaters Repertoar

under

Ludvig Josephsons artistiska direktörskap

åren Mars 1873—1877 Maj.

Alla de med asterisk *förtecknade titlarne höra till den norska dramatiska original-litteraturen.

Adrienne Lecouvreur, drama i 5 akter af Scribe.
1873.

Amors Genistreger, lystspil på vers i 2 akt. af Herz.
1874.

Aegteskapsdiplomati, proverbe i 1 akt. af Berton.
1874.

Arbeiderliv, skuespil i 1 akt af Manuel. 1875.

Arria och Messalina, tragedie i 5 akt. af Wilbrandt.
1876.

Bagtalelsens skole, komedie i 5 akt. af Sheridan.
1874.

*Barselstuen, komedie i 5 akt. af Holberg. 1874.

Balskorna, lystspil i 1 akt af Gasteau. 1875.

Barberaren i Sevilla, *opera* i 4 akt. af Rosini. 1875.

- Bryllupet paa Ulfåsa, skuespil i 4 akt. af Fr. Hedberg
1875.
- *Carl Folkunge, dram. digtning i 4 akt. af Dietrichson;
musiken af August Söderman. 1874.
- Christiane, komedie i 4 akt. af Gondinet 1873.
- Cora eller Slavinden, skuespil i 5 akt. af Barbier.
1876.
- Coriolanus, sorgespil i 5 akt. af Shakespeare. 1874.
- De muntre Koner i Windsor, lystspil i 5 akt. af
Shakespeare. 1873.
- *De Nygifte, i två akt. af Björnstjerne Björnson. 1873.
- De smaa Fugle, komedie i 3 akt af Labiche.
- De snurrige Möder, burlesk. Komedie i 1 akt af
Hoffman, musiken af Isouard. 1873.
- *De unges förbund, lystspil i 5 akt. af Ibsen. 1874.
- De Unyttige, komedie i 4 akt. af Cadol. 1874.
- De Tre Crispiner, lystspil i 1 akt af Samson. 1877.
- Damernas Fée, lystspil i 5 akt. af Scribe 1876.
- * Datterens Förlovede, original Farce i 1 akt 1877.
- Den Döve, *oprette* i 3 akt., musiken af Adam. 1873.
- Den Gamle Doktor, lystspil i 4 akt. af Benedix. 1874.
- Den Gjerrige, komedie i 1 akt af Molière oversat af
Overskou. 1875.
- Den Hvide Nellik, komedie i 1 akt af Daudet.
1874.
- Den Hjemkomne Nabob, komedi i 5 akt. af Monton.
Från engelskan. 1876.

- Den Inbildt syge, komedie i 3 akt. af Molière. 1873.
- * Den Politiske Kandestöber, komedie i 5 akt. af
Holberg. 1875.
- Den Sorte Domino, *opera* i 3 akt. musiken af Auber.
1873.
- * Den Stundeslose, komedie i 3 akt. af Holberg. 1874.
- Den Reisende Student, dram. divertisement i 1 akt
af Bögh. 1874.
- Den Yngste, lystspil i 4 akt. af Hertz. 1876.
- *Der skal skaabet staa, komedie i 2 akt. 1877.
- Det Forste graa Haar, proverbe i 1 akt af Feuillet.
1876.
- Det Ubekjendte Mesterværk, drama i 1 akt af Lafont.
1875
- Djævelens part, *opera* i 3 akt. af Scribe, musiken af
Auber. 1874.
- Don Cæsar de Bazan, lystspil i 5 akt. efter Dumanoir.
1874.
- Don Juan, *opera* i 4 akt. af Lorenzo da Ponte,
musiken af Mozart. 1874.
- (*Med denna opera invigdes det nya operaföretaget.*)
- Donna Diana, lystspil i 4 akt. efter Moreto. 1876.
- Don Pasquale, *opera* i 3 akt. af Donizetti. 1874.
- Dören aaben eller lukket, proverbe i 1 akt af Alfred
de Musset. 1874.
- Efteraars sol, lystspil i en akt af Meilhac. 1875.
- Egmont, sorgespil i 5 akt. af Göthe, oversat af H.
Lassen, musiken af Beethoven. 1875.

- Elverhöi, skuespil i 5 akt. af Heiberg, musiken af
Kublau. 1873.
- Den 25 sept., 250 årsdagen efter Kristiania stads
grundläggelse, gafs ofvannämnda festspektakel
(Elverhöi), jemte Jubelouverture af C. M. v. Weber,
samt Tableau: dengamle och dennyetid af L. Josephson.*
- Emigranten och hans Datter, skuespil i 4 akt. af
Sandeau. 1876.
- Ernani, *opera* i 4 akt. af Piave, musiken af Verdi. 1876.
- *En Arbejder, skuespil i 3 akt. af Dietrichson. 1877.
- En Dag hos Diderot, komedie i 1 akt. af Carré.
1874.
- *En fallit, skuespil i 4 akt. af Björnstjerne Björnson.
1875.
- En Fristerinde, lystspel i 1 akt af von Moser. 1876.
- *En gammal Jomfru, original skuespil i 1 akt 1877.
- En Hovmester, lystspel i 1 akt efter Wilbrandt.
1876.
- En Italiensk straahat, lystspel i 5 akt. af Michel.
1876.
- En Kaprice, dram. divertisement i 1 akt af Bögh.
1874.
- En Kone, der springer ud af Vinduet, lystspel i 1
akt af Scribe. 1876.
- En Laenke, komedie i 5 akt. af Scribe. 1875.
- En liten Hex, folkekomedie i 5 akt. efter Sand.
- Et Venskapsbevis, farce i 1 akt af Moreau. 1874.
- Et Vintereventyr, rom. skuespil i 5 akt. af Shakespeare.
1874.

- Eventyr paa Fodreisen, sangspil i 4 akt. af Hostrup
1874.
- En sangerfest, lystspil i 3 akt. efter det Tydske. 1873.
- Fægteren fra Ravenna, tragedie i 5 akt. af Halm.
1874.
- Familjen Danicheff, skuespil i 4 akt. af Newsky.
1876.
- Faust, *opera* i 5 akt. af Barbier og Carré, musikken
af Gounod. 1875.
- Fidelio, *opera* i 2 akt. musikken af Beethoven.
- Figaros Bryllup, *opera* i 4 akt. af Mozart. 1875.
- Fjeldeventyret, *opera* i 4 akt. af Bjerregaard, musikken
af Thrane. 1873.
- Friskyttten, *opera* i 3 akt. af Kind, musikken af Weber.
1875.
- Fortunios Romance, *oprette* i 1 akt af Crémieux,
musikken af Offenbach. 1874.
- * Fru Inger till Østraat, skuespil i 5 akt. af Ibsen.
1875.
- Gamle Minder, Vaudeville i 1 akt. 1873.
- Gardinprækener, farce i 1 akt af von Moser. 1873.
- Gjenboerne, Vaudeville-Komedie i 3 akt. af Hostrup.
1874.
- Gringoire (Digterlön), skuespil i 1 akt af Banville.
1874.
- Græshoppen hos Myrerne, lystspil i 1 akt af Legouvé
och Labiche. 1876.

- * Hærmænderne paa Helgeland, skuespil i 4 akt. af
Ibsen. 1877.
- Hakon Jarl, tragedie i 5 akt. af Oehlenschläger. 1874.
- * Halte Hulda, dram. i 3 akt. af Björnstjerne Björn-
son, musiken af A. Rubenson. 1876.
- Hamlet (Prins af Danmark), tragedie i 5 akt. af
Shakespeare. 1875.
- * Hos Kapteinen, original vaudeville i 1 akt af Th.
Thoresen. 1873.
- Hugenotterna, *opera* i 5 akt. af Scribe, musiken
af Meyerbeer. 1876.
- Hun skal debutere, farce i 5 akt. efter Bayards
Franska original. 1873.
- * Husspøgelse eller Abracadabra, komedie i 3 akt.
af Holberg.
- Hönen och Kyllingerne, lystspil i 2 akt. af de Najac. 1875.
- Jeg, komedie i 5 akt. af Labiche. 1873.
- * Jeppe paa Bjerget eller den forvandlede Bonde.
komedie i 5 akt af Holberg. 1873.
- Il Trovatore, *opera*, 1:te og 4:de akt. af Verdi. 1874.
- * Inden Döre, skuespil i 3 akt. af Magdalena Thoresen
1877.
- Indkvarteringen, lystspil i 1 akt af Herz. 1874.
- Intrigerne, vaudevill i 1 akt af Hostrup. 1874.
- Iphigenia i Aulis, *opera* i 5 akt. af Gluck. 1875.
- * I Krigens tid, genrebillede i 1 akt af Rolfsen. 1874.
- Jeanettes Bryllup, *opera* i 1 akt af Carré och Barbier,
musiken af Massé. 1874.

- Joconde, *opera* (syngestykke) i 3 akt. af Etienne,
 musikken af Isouard. 1873
- ohanna d'Arc, rom. tragedie i 5 akt. af Schiller,
 musikken af Söderman. 1873.
- Kan ej, familiebilde i 2 akt. af Runeberg, oversatt
 af Fr. G. 1873.
- *Karl Johans Minde, festdigt af Munch med Tablåer
 af L. Josephson.
*Denna festföreställning gafs vid afläckning af Carl
 XIV Johans ryttarestaty d. 10 dec. 1875, tillika
 med Sigurd Jorsalafar af Björnstjerne Björnson.*
- * Kildereisen, komedie i två akt. af Holberg. 1873.
- Kjærlighed og Lykkestræf, lystspil i 3 akt. efter
 Marivaux. 1875.
- * Kjærlighedens Komedie, komedie i 3 akt. af Ibsen.
 1873.
- * Kjærlighed uden Strømper, sorgespil i 5 akt. af
 Wessel. 1873. Tablå till Wesselfesten.
*(Denna festföreställning gafs vid hundrade upp-
 förandet af ofvannämnda stycke.)*
- Klosterbranden, komedie i 1 akt af Barrière. 1873.
- Klosterengen, *opera* i 3 akt. af de Planard, musikken
 af Hérold. 1873.
- Kong Renés datter, lyrisk drama i en akt af Hertz. 1875.
- Kong Richard den tredje, tragedie i 5 akt. af Shak-
 speare. 1877.
- * Kongsemnerne, hist. skuespil i 5 akt. af Ibsen.
 1873.

- Købmanden i Venedig, skuespil i 5 akt. af Shakespeare. 1874.
- Livet en dröm, rom. drama i 5 akt. af Calderon. 1876.
- * Lord William Russel, hist. tragedie i 5 akt. af Munch. 1875.
- Lucia de Lammermoor, af Donizetti. 1874.
- Lygtemænd, skuespil i 4 akt. 1876.
- Manspöger icke med Kjærligheden, i 4 akt. af Musset. 1877.
- Maria og Magdalena, skuespil i 4 akt. af Lindau 1874.
- * Maria Stuart i Skottland, 5 akt. af Björnstjerne Björnson, musiken af Nordraak. 1873.
- Martha eller Markedet i Richmond, *opera* i 4 akt af von Flotow. 1873.
- * Mellem Slagene, drama i 1 akt af Björnstjerne Björnson. 1873.
- Mester og Lærling, rom. sangspil i 5 akt. af Hostrup 1874.
- Maleren og Modellerne, eller List over List, syngestykke i 2 akt., musiken af Mèhul. 1874.
- Marcel, i 1 akt af Sandeau. 1877.
- Naar sol gaar ned, drama i 1 akt af Carit Etllar. 1873.
- Nei, vaudeville i 1 akt af Heiberg. 1873.
- Norma, *opera* i 3 akt af Romani, musiken af Bellini. 1875.

- Opfordring till Dands, komedie i 1 akt af Dumas. 1876.
- *Peer Gynt, dram. digt i 5 akt af Ibsen, musiken af Grieg. 1876.
- Piccolet, farce i 1 akt af Lefranc. 1873.
- Regementets Datter, *opera* i 2 akt. af Saint Georges, musiken af Donizetti.
- Renteskriveren, Holbergs-studie i 1 akt af Molbech. 1877.
- Reisen till China, sangspil i 3 akt. efter Labiche, musiken af forskjellige komponister. 1873.
- Rigdom o. Rygte, skuespil i 3 akt. af Augier. 1873.
- Rigoletto, 2:dra akt. af Verdi. 1874.
- * Salomon de Caus, dram. digtning i 5 akt. af Munch. 1876.
- Slægtingerne, vaudeville i 1 akt. 1873.
- Schweitzerhytten, *opera* i 1 akt af Scribe og Mélesville, musiken af Adam. 1876.
- * Sigurd Jorsalfar, i 3 akt. af Björnstjerne Björnson, musiken af Grieg. 1874.
- Soldaterlöier, vaudeville i 1 akt af Hostrup. 1874.
- *Stellas Ring, *oprette* i 1 akt af Dilling, musiken af Teilman. 1877.
- Stradella, rom. *opera* i 3 akt. musiken af Flotow. 1875.
- Syv Militære Piger, vaudeville i 2 akt. bearbetad af Heiberg. 1873.

- Tannhäuser og Sangerkrigen paa Wartburg, rom.
opera i 3 akt. af Wagner. 1876.
- Tartuffe, komedie i 5 akt. af Molière. 1874.
- Testamentet, komedie i 5 akt. af Regnard. 1875.
- Tilfældet har Ret, lystspil i 3 akt. efter Goldoni. 1874.
- Til Punkt og Prikke, lystspil i 1 akt af Murger.
 1874.
- * Till Sæters, dram. idyll i 1 akt af Rüs. 1873.
- Ultimo, lystspil i 5 akt. af von Moser. 1875.
- Väringarne i Miklagaard, tragedie i 5 akt. af Oehlen-
 schlæger. 1876.
- Violetta (La Traviata), *opera* i 4 akt. af Piave,
 musiken af Verdi. 1875.
- Wilhelm Tell, *opera* i 4 akt. af Jouy, musiken af
 Rossini. 1875.
-

I alla Stockholms och rikets boklådor
finnas följande dramaturgiska skrifter af *Lud-*
vig Josephson att tillgå:

Våra teaterförhållanden 1870. Samson &
Wallin.

**Något om våra nyaste teaterförhållanden
1885.** Looström & C:o.

Viktiga teaterfrågor för dagen. 1888. Nor-
din & Josephson.

Teater-Regie. Regissörskap och iscensätt-
ningskonst. 1892. Adolf Bonnier.

Rakt på sak. Teaterfunderingar. 1894. Adolf
Bonnier.

Studier och Kritiker. 1895. Nordin & Jo-
sephson.

Första Häftet: **Konst och Fosterlandskärlek.**
Andra Häftet: **Eleonora Duse och Ida
Aalberg.** Tredje Häftet: **Teater- och Musik-
utställningen i Wien sommaren 1892.**
Fjerde Häftet: 1. **Skola vi spela Holberg?**
2. **Om smaken.** Femte Häftet: 1. **Goethe-
Studie.** 2. **Simfoglarna och vadare.** 3. **Hon
vill debutera.**

Gamla plantor och Nya skott. *Dikter* af
samme författare.

—*—
Pris: 1: 50.
—*—

